

Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů
Katedra zahradní a krajinné architektury

Areál zámku Měšice. Krajinářské řešení návaznosti zámku na vstupní prostor a areál hospodářského dvora a vazba zahradního průčelí zámku na centrální louku

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Jan Vachuda

Obor studia: Zahradní a krajinářská architektura

Vedoucí práce: doc. Ing. arch. Jan Vaněk, CSc.

© 2020 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "**Areál zámku Měšice. Krajinářské řešení návaznosti zámku na vstupní prostor a areál hospodářského dvora a vazba zahradního průčelí zámku na centrální louku**" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 21. července 2020

_____

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval **doc. Ing. arch. Janu Vaňkovi, CSc.** za vedení práce a cenné rady, podněty a připomínky.

A Míše za nekonečnou trpělivost a lásku.

Areál zámku Měšice. Krajinářské řešení návaznosti zámku na vstupní prostor a areál hospodářského dvora a vazba zahradního průčelí zámku na centrální louku

Souhrn

Zámek Měšice se nachází ve stejnojmenné obci, zhruba 14 km severovýchodně od Prahy. Je součástí rozsáhlého vrcholně-barokního urbanistického komplexu, jež kromě zámku zahrnuje hospodářský dvůr, poddanskou vesnici, jízďárnu, tři bažantnice a zámecký park. Vše je uspořádáno symetricky podle jedné hlavní a několika vedlejších os.

Zámek nechal zbudovat ve 2. polovině 18. století hrabě František Antonín Nostic-Rieneck jako hlavní sídlo rodu Nosticů. Na jižní straně zámku leží rozsáhlý anglický park s mnoha vzácnými dřevinami a volně rozmístěnými sochami. Ze severu pak přiléhá hospodářský dvůr s centrálním rybníkem a jízďárna.

Dnes je zámek v majetku obce a slouží jako nestátní zdravotnické zařízení. Park i celý komplex dlouhá léta chátral a v současnosti je udržován jen v té míře, kterou dovoluje obecní rozpočet. Práce si klade za cíl nejprve zanalyzovat vztahy mezi zámkem a jeho jednotlivými přilehlými prostory, tedy zahradním průčelím, centrální loukou, vstupním prostorem a hospodářským dvorem. V současnosti je harmonické propojení těchto částí dosti narušeno. Dále se tedy práce zaměří na návrh projektu, který opět propojí jednotlivé části zámeckého areálu v jeden harmonický celek s jasným a jednotným konceptem.

Klíčová slova: baroko, zámek Měšice, hospodářský dvůr, parkové průčelí, kompoziční osy

Měšice castle. Landscape design of the entrance space and connection to the economic courtyard. Relation between castle park facade and central meadow

Summary

The Měšice castle is found in the same name vilage about 14 km north-east from Prague. It's a part of huge late baroco urbanistic complex which contens except the castle also economic court, servitude vilage, riding school, three pheasantries and castle park. All complex is symetric by one main and few minor axis. The castle was build as a main house of Nostic family by rake František Antonín Nostic-Rieneck in second half of the 18th century. On the south side of the castle lays extensive park with many rare trees and free distributed sculptures. From the nord side connects the economic courtyard with central pond and riding school.

Today is the castle in the property of the vilage and serve as a non-state medical devices. Park and whole complex was dilapidated for a long time and in the present it's maintained just as much as the vilage can afford.

The goal of this work is at first to analyze relationships between the castle and its adjacent places therefore the garden front, the central meadow, the entrance space and the economic courtyard. In this time are harmonic connections between this parts enough disturbed. Further the work will focuse on proposal project which will unite single parts of the castle area in one harmonic whole with clear concept.

Keywords: baroque, Měšice castle, economic courtyard, park front, composition axes

Obsah

1	Úvod	1
2	Cíle práce	2
3	Literární rešerše	3
3.1	Baroko, rokoko a klasicismus	3
3.2	Obnova historických památek u nás a v zahraničí	4
4	Podkladové údaje k projektu a jejich zhodnocení	10
4.1	Historie obce a zámku Měšice.....	10
4.1.1	Interiér zámku.....	12
4.1.2	Současný stav.....	13
4.2	Historie a vývoj zámeckého parku	14
4.3	Historie a vývoj hospodářského dvora a pavilonu	16
4.4	Zhodnocení podkladových údajů	21
5	Vlastní projekt	23
5.1	Kácení nevhodných dřevin	23
5.2	Kašna s fontánou na centrální louce	25
5.3	Čestný dvůr	28
5.4	Veřejný park namísto hospodářského dvora	29
5.4.1	Výsadba vegetačních prvků	30
5.5	Osazovací plány	33
5.6	Mobiliář	36
5.7	Předběžný odhad nákladů	41
6	Diskuse	42
7	Závěr	43
8	Literatura	44

1 Úvod

Rokokový zámek Měšice se nachází ve stejnojmenné obci, zhruba 14 km severovýchodně od Prahy. Zámek je středem značně rozlehlého areálu, zbudovaného podle barokních principů.

Ze severní strany k němu přiléhá osově souměrný hospodářský dvůr, na poměry českých zemí monumentálního měřítka. Za tímto dvorem je budova jízdárny se zahradou a za ní rybníky a bažantnice. Hospodářský dvůr se ještě rozrůstá do stran do paralelních ulic s poddanskými chalupami a tvoří tak základ obce Měšice.

Z jižní strany je k zámku přimknuta centrální louka, která přechází v přírodně-krajinářský park (v 19. století považovaný za nejkrásnější arboretum v Čechách). Zde je vysazeno mnoho vzácných druhů dřevin a najdeme zde i několik volně rozmístěných soch.

Samotný zámek je postaven v rokokovém stylu s klasicistními prvky. Byl zbudován ve dvou etapách Františkem Antonínem hrabětem Nostic-Rieneckem jako hlavní sídlo jeho rodu. Architektem byl Antonín Haffenecker, autor Nosticova, dnešního Stavovského divadla v Praze. Nejdříve byl postaven hlavní trakt, obdélníková dvoupatrová budova (v letech 1767-1775), k němuž byla později (1780-1790) přistavěna boční křídla. Zajímavá je i výzdoba interiéru. Reprezentační sál v 1. patře je vyzdoben obrazy Josefa Hagera a zámecká kaple stropními freskami od Václava Ambroziho.

V zámecké budově se dnes nachází nemocnice s pečovatelskou službou s následnou péčí pro převážně onkologické pacienty. Jedná se o nestátní zařízení.

Okolí zámku včetně parku je tedy využíváno jak pacienty samými, tak jejich návštěvami, je však zároveň i přístupné veřejnosti. Park je hojně využíván také obyvateli Měšic.

Rod Nosticů zámek vlastnil až do roku 1945, kdy byl podle Benešových dekretů vyvlastněn státem.

Dnes je v majetku obce Měšice.

Bohužel, vzhledem k omezenému obecnímu rozpočtu, se údržba areálu soustředí hlavně na samotný zámek, který je průběžně opravován, ve zbylých částech probíhají buď opravy místní, nebo vůbec žádné. Prostory hospodářského dvora jsou zarostlé nálety, nebo náhodně vysazenými dřevinami a původní koncept os a průhledů je již značně narušen. Hospodářské budovy západního křídla dvora pozvolna chátrají a je jen otázkou času, kdy dojde k jejich úplné devastaci.

V zámeckém parku byly alespoň některé cesty opatřeny mlatovým povrchem a je zde prováděna jistá základní údržba, avšak z velké části je porostlý břečťanem a různými nálety.

Tato velkolepá vrcholněbarokní realizace, jež v Čechách nemá obdoby, je v současnosti v dosti špatném stavu. Přitom potenciál má veliký.

Jsme přesvědčeni, že jednotný architektonický koncept, který by opět propojil všechny části zámeckého areálu v harmonický celek, je jediný možný způsob, jak tomuto místu navrátit jeho téměř ztracenou estetickou hodnotu.

A právě o tom je tento projekt.

Obrázek 1: Pohled na zámek Měšice z parku přes centrální louku.

Foto: Jan Vachuda

2 Cíle práce

Jak bylo řečeno v úvodu, areál zámku v Měšicích byl založen na barokních principech symetrie a osovosti (Pijoan 1985). Je zde jedna osa hlavní, vedoucí severo-jihním směrem, dělicí komplex na dvě zrcadlově souměrné části a procházející středem budovy zámku. Další osy jsou buď kolmé, nebo šikmé. Všechny se však rozbíhají dále do krajiny. V samotném areálu, například v hospodářském dvoře, měly být a byly tyto osy na první pohled patrné a kompoziční rozvržení jednotlivých prvků z těchto os vycházelo.

V současnosti se v prostoru dvora nachází mnoho prvků, které jsou umístěny náhodně a většinou také nevhodně. Jsou zde stromy a jejich skupiny, které vysloveně brání průhledům na zámek, který už za nimi ani není vidět a podobně je tomu i z opačné strany, tedy z pohledu ze zámku. Alespoň v parku na jižní straně je stále zachován průsek podél hlavní osy.

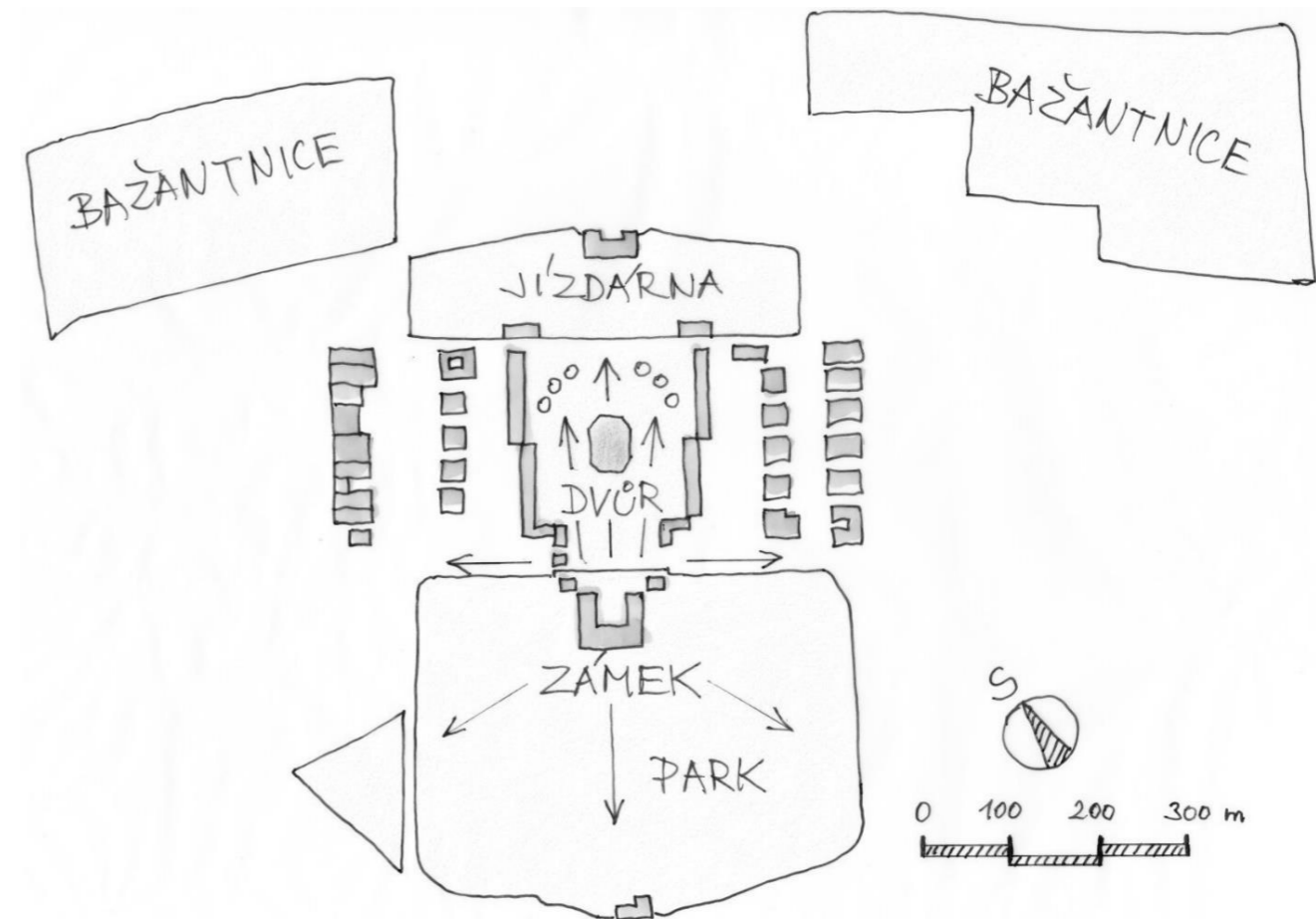
V literární rešerši této práce bylo nutné shromáždit dostatek informací z odborné literatury o tématu obnovy historických zahrad, a to zejména těch barokních. Revitalizace, které byly provedeny v minulosti, u nás, nebo v zahraničí, nám poskytly cenné informace, jež nám pomohly v určení nejvhodnějšího způsobu obnovy této konkrétní památky.

Hlavním cílem tedy bylo vytvoření projektu, jež celý prostor a všechny jeho části koncepčně opět sjednotí, ovšem bude zároveň ctít původní záměr stavitelů. Jedinečnost a výjimečnost tohoto prostoru právě tkví v jeho přísně osově struktuře, jež je jakýmsi základem. Pokud ten bude obnoven, vrátí se místu znovu jeho krása a monumentalita.

Co se týče detailů, s těmi již bylo možné pracovat volněji. Nešlo tedy o zrestaurování původního stavu, ale spíše o **reminiscenci**. Navíc existuje jen málo dokladů o tom, jak to v Měšicích za baroka skutečně vypadalo.

Jisté je, že zámek procházel různými etapami. Z původní zahrady ve francouzském stylu se v průběhu času stal anglický park. Podobně hospodářský dvůr, který zpočátku sloužil k zemědělské výrobě, se později podřídil funkci chovu ušlechtilých koní.

V našem projektu jsme se rozhodli navázat právě na toto „poslední“ období (poslední období před vyvlastněním státem), tedy zhruba od počátku 20. století do roku 1945. Cílem tedy byl projekt, který bude ctít původní barokní principy a ideově se navrátí k pojetí centrálního dvora jako místa pro chov a trénink dostihových koní. Dále pak celkové propojení jednotlivých částí areálu skrze jednotnou a harmonickou koncepci zahradních úprav.

Obrázek 2: Schéma rozložení jednotlivých částí zámeckého areálu s vyznačením hlavních os.
Kresba: Jan Vachuda (s použitím materiálů z archivu OÚ Měšice)

3 Literární rešerše

Abychom vůbec mohli uvažovat o tom, že vypracujeme projekt řešící zahradní úpravy pozdně barokního zámeckého komplexu, navíc takto rozsáhlého jako je ten měšický, musíme mít poměrně hluboké znalosti o tomto slohu a o tomto období. Zvláště pak baroko, se svými velice promyšlenými a sofistikovanými principy, si toto důkladné studium vynucuje.

Bez znalostí souvislostí, ať už historických, filozofických, politických či duchovních, by takováto snaha byla čirým diletantstvím a pravděpodobně by napáchala více škody než užtku. Neznamena to však, že projekt zahradních úprav takového prostoru musí být opět striktně barokní.

Je možné použít celou škálu prostředků a dát prostor vlastní fantazii, avšak znalost okolností, ve kterých toto výjimečné architektonické dílo vznikalo, nám dá jistý základ, ke kterému jsme povinni vždy přihlížet.

Dále je potřeba seznámit se s již provedenými revitalizacemi tohoto typu u nás a v zahraničí, se způsoby a možnostmi a také možnými úskalími. Důkladné studium této problematiky nám pak pomůže v určení toho nejvhodnějšího způsobu obnovy této konkrétní památky.

3.1 Baroko, rokoko a klasicismus (podkapitola převzata z bakalářské práce autora)

Baroko je umělecký sloh, jež v 17. a 18. století ovládl většinu států Evropy včetně jejich kolonií. Projevil se ve výtvarném umění, architektuře, hudbě, filosofii, literatuře, zkrátka ve všech oblastech života (Neumann 1974).

Jeho počátky je třeba hledat především v Itálii a ve Španělsku, a to už v polovině 16. století. Předchozí renesance se ocitá na svém vrcholu a přechází do manýrismu. Renesance se vztahovala především k člověku a jeho osobitosti a svobodě a negovala tím středověké myšlení, které bylo plně ve službách zbožnosti a náboženské víry. Techdejší umění sice náboženská témata úplně neopouštělo, ale nově je nahlíželo z pozice svobodného člověka, který sám představuje, ve své plné kráse a síle, ideál božství (Pijoan 1985). Velkým zdrojem inspirace byla antika. Renesanční umělci se vyznačovali širokým záběrem. Mnoho z nich se věnovalo nejen umění, ale také vědě, filisofii, nebo poezii. Leonardo da Vinci, Michelangelo, Rafael a mnozí další. Vznikala úchvatná umělecká díla a skvostná architektura.

Avšak i tento revoluční styl se časem začal vyčerpávat. Po roce 1530 se renesance pozvolna měnila v manýrismus, který již opouštěl stylovou čistotu a vyžíval se spíše v pitoresknosti, grotesknosti, požitkářství, přezdobenosti a nezávazných legráckách. A právě v té době nastupuje **baroko**.

Je třeba si uvědomit, že baroko je slohem, který je opět úzce spjat s náboženstvím a katolickou církví. Po Tridentním koncilu, kde katolická církev zformulovala jasný program obrody křesťanství, se baroko stalo novým stylem, jež bude tuto obrodu představovat. Pro tento sloh je typická snaha o vyjádření pohybu, bohatost tvarů, velkolepost a citová vypjatost (Pijoan 1985). Využívají se drahé materiály a všemožné způsoby a finty, jak diváka ohromit. Architektura si libuje v okázalosti, avšak zároveň v přísné symetrii a řádu. Kostel musí věřícího ohromit a demonstrovat svrchovanost boží moci. Soukromé stavby zase bohatství a úspěch svých majitelů. Jako půdorysy budov jsou používány složité tvary, především ovály a elipsy, nebo průsečíky elips jako symbolu nekonečna.

V architektuře zahradní a krajinné vládne přísná osovost, řád a složitá geometričnost. Zahrady jsou doplňovány mnoha doplňky, sochami, různými vodními prvky, umělými skálami a jeskyněmi (tzv. grotami), venkovními divadly a podobně.

Také se používá různých průhledů a průseků a koncepce uspořádání architektury se rozbíhá do okolní krajiny, často do velkých vzdáleností. V barokních zahradách většinou „divoká příroda“ nemá své místo. Všechny složky kompozice musí harmonizovat s celkem. Velký důraz je kladen na dynamičnost.

V českých zemích se počátky baroka kryjí s pobělohorskou dobou. Většinová část české šlechty, jež se hlásila k protestantismu, byla po roce 1620 buď popravena, nebo vypuzena do zahraničí. Její majetky a rozsáhlá panství byla zabavena katolickým císařem a následně prodána, nebo darována zbylé šlechtě katolické. Ta pak svá vlastní, nebo čerstvě nabytá panství budovala a přestavovala ve slohu, který tou dobou již plně ovládal Evropu (Neumann 1974).

Český barok, jak se u nás někdy tento sloh nazývá, je však v mnohém specifický.

Zpočátku, zhruba do konce 17. století, převažoval import, hlavně italských umělců, stavitelů a řemeslníků, podobně jako v Rakousku a Bavorsku. Specifikum českého baroku se však plně rozvinulo až ve století 18. v tzv. vrcholném baroku.

Síla tradice domácího prostředí a vyhraněnost jeho představ přetavila přínos cizích umělců a proměnila charakter jejich projevu. Do popředí vstupuje charakteristický rys českého barokního umění – mimořádná schopnost asimilace a transformace a sklon k rychlé, a přitom organické syntéze rozmanitého, někdy až protichůdného poučení (Neumann 1974).

To se projevuje zejména v české barokní architektuře. České barokní stavby jsou většinou kompaktnější než ty italské a jejich monumentalita se dokonale přizpůsobila měřítkům naší krajiny. Lidově bychom řekli, že jsou útulnější.

Vznikají nové kláštery, chrámy, paláce a zámky ve městech, ale také kostelíky, kapličky a sochy v krajině. Tím se výrazně přetváří ráz venkova. Důraz je kladen nejenom na samotné stavby, ale také na jejich umístění a vytváření větších celků.

Komponováním krajiny s pomocí dominant, většinou sakrálních staveb, os, cest, alejí, soch, ploch polí a luk, vzniká takzvaná **barokní krajina**. Tyto úpravy, ať už si to uvědomujeme, či nikoli, do značné míry určují krajinný ráz i v současnosti.

Specifickým a ryze českým fenoménem je tzv. selské baroko, které se naplno rozvinulo v 19. století.

V evropském vývoji dochází v 18. století, poté, co baroko dosáhlo vrcholu, k postupnému odklonu od původní slohové čistoty a k jisté vyčerpanosti. Vznosné a duchovní baroko přechází v laškovné, nezávazné a přezdobené rokoko.

V Čechách však tento přechod není tak markantní jako třeba ve Francii, kde je rokoko považováno za samostatný sloh. Navíc jeho nástup přichází později než ve zbytku Evropy a netrvá příliš dlouho. Proto se v našem prostředí používá spíše termín pozdní baroko.

Pro rokokové stavby je typický spíše menší důraz na koncepci a tvarovou bohatost půdorysů, avšak o to více se dbá na zdobnost a dekorativnost. S oblibou se používají ornamenty, ozdoby a girlandy. Samotný výraz rokoko se odvozuje od francouzského *rocaille* (česky rokaj), což je asymetrický ornamentální zprohýbaný motiv, připomínající ušní boltec.

V této době, u nás je to od poloviny 18. století, se již projevuje touha po změně a návratu ke strohosti, přímým liniím, vážnosti a monumentalitě. Roztančené baroko a hravé rokoko střídá strohý a pravouhlý vídeňský klasicismus 19. století.

Barokní sloh zkrátka vyšel kolem poloviny 18. století z módy. Ztráta zájmu se brzy změnila v odmítání. Opět se začala věnovat pozornost antice a probudil se nový zájem o klasické formy. Posuzovány však byly ze zcela jiného hlediska než v renesanci. Nyní se věřilo, že antické umění nabízí dosud netušené možnosti (Pijoan 1985).

Komplex zámku v Měšicích vznikl právě v období konce baroka, přechodu do rokoka a nástupu klasicismu.

Urbanistický kocept zámku, hospodářského dvora, poddanské vesnice, francouzské zahrady a napojení na široké okolí a sousední statky vznikl nejdříve, a to v polovině 18. století a je tedy typicky barokní. Avšak sama zámecká budova se začala stavět později, až ve 2. polovině 18. století. To již baroko doznávalo. Zámek je tedy rokokový, ovšem s klasicistními prvky. Původní barokní francouzská zahrada na jižní straně zámku byla později přebudována na anglický park.

3.2 Obnova historických zahrad u nás a v zahraničí

V letech 2013-2015 proběhla kompletní rekonstrukce barokních zahradních teras na **zámku v Mikulově**.

Zámek je pozdně renesanční, avšak z několika stran přilehlé terasovité zahrady již byly zbudovány striktně dle barokních principů. Jednalo se tady o formální, geometrické, ornamentální a osově souměrné soustavy parterů, tak, jak je to typické u zahrad tohoto období (Neumann 1974). V průběhu 19. století, kdy již tento typ uspořádání zahrad vyšel z módy, byly postupně přeměněny na přírodně krajinářský park anglického typu. To bylo ostatně v tomto období velice běžné (podobně se tak stalo i v případě parku a zahrady v Měšicích).

Na konci 2. světové války však zámek v Mikulově postihl požár a ten byl značně zdevastován. S obnovou zámku se začalo poměrně záhy, avšak prostory zahradních teras velmi dlouhou dobu sloužily jako staveniště. Navíc stromy zde zasazené v polovině 19. století již dožívaly a stávaly se nebezpečnými. Kosemí dřeviny tedy byly postupně káceny, až z konceptu sadové úpravy nezbylo prakticky nic. Zahrady tedy dlouhá desetiletí chátraly.

Od roku 2008 správce objektu připravuje celkovou rekonstrukci zahradních teras.

V roce 2013 jsou započaty práce na rekonstrukci všech opěrných zdí. Ta je dokončena v roce 2014, a hned v zápatí se začíná s obnovou vlastních barokních zahrad.

V tomto případě bylo správcem objektu rozhodnuto, že terasy budou zrekonstruovány do podoby co nejbližší původnímu baroknímu konceptu. Ve většině podobných případů je běžné, že se zahrada navrácí k tomu poslednímu, tedy nejmladšímu konceptu. Zde však bylo, i z výše uvedených důvodů, rozhodnuto, že terasy budou mít opět barokní podobu (Rigasová 2013).

Vzhledem k tomu, že nejmladší koncept úpravy teras byl zdevastován, naskytla se zde jedinečná příležitost vrátit se v rekonstrukci k původnímu baroknímu duchu úpravy zahradních teras. Ten byl úzce spjat s radikálním urbanistickým konceptem přestavby středověkého Mikulova. Jednalo se o umělecky komponovaný systém průhledů z města na zámek a jeho zahrady, stejně tak naopak, ze zámku na město a následně dále do krajiny, až k několika vzdáleným dominantám.

Tento celek je unikátním dílem krajinné estetiky své doby, jež se z velké části zachovalo ve své původní struktuře a historické autentičnosti (Rigasová 2013).

Na zámku se také zachovalo mnoho drobnějších uměleckých artefaktů, jako jsou fontány, zahradní altán, vlastní předsunuté terasy, sochy a cihlová grotta s nikou. I to byly důvody, proč bylo rozhodnuto, že rekonstrukce se ponese v barokním duchu.

Vypracováním architektonického návrhu obnovy zahrad byl pověřen jeden z nejvýznamnějších zahradních a krajinářských architektů současnosti profesor Ivar Otruba.

Obrázek 3: Letecký snímek zámku Mikulov. Vlevo zrekonstruované barokní zahradní terasy.

Zdroj: <https://www.krasnecsko.cz/>

Jeho návrh respektuje stávající dobové (barokní) artefakty zahrad a vychází z dochovaných dobových rytin a vedut. Zároveň však přihlíží k potřebám současného návštěvníka.

Čestné nádvoří, jež je trojúhelníkového tvaru, bude předlážděno a zahradnický upraveno jako reprezentativní prostor vstupu z náměstí do zámku a do zahrad. Parkování aut, jež se zde praktikovalo, bude zcela vyloučeno. Do dlažby budou ve dvou řadách vsazeny kamenné patníky, které návštěvníka navedou k zámku a do zahrad. Trojúhelníkový tvar nádvoří bude ještě zdůrazněn trojúhelníkovými záhony lemovanými nízkým stříhaným plůtkem ze zimostrázu u vstupu do tzv. Oslího dvora. Kompoziční propojení Čestného nádvoří se zámeckou zahradou a Oslím dvorem podpoří nová barokizující výtvarná symbolika vetkaná do dlažby (Rigasová 2013).

Opraven bude také Oslí dvůr. Budou opraveny zídky terasovitých záhonů, schodiště a vytvořeno odpočívadlo okolo historické studny. Ta bude osazena novou umělecky kovanou mříží. V nově vzniklé terasovité bylinkové zahradě bude místo k posezení s výhledem do okolní krajiny. Bývalá stáj bude přebudována na otevřený přístřešek pro zaparkování několika aut.

Na největší zahradní terase, před východním průčelím zámku, vznikne reminiscence původní barokní zahrady s oranžérií. Prostor bude rozdělen na tři partery, které budou osazeny trávnikem s ornamentálními záhony lemovanými nízkým stříhaným plůtkem ze zimostrázu. Střední parter bude představovat příčnou osu a celému prostoru se tak navrátí symetrie. Tím se propojí tato zahrada se zahradou před jižním průčelím zámku a obnoví se v jeden celek tak, jak tomu bylo původně.

Poněkud jiný je případ obnovy a rekonstrukce **lázeňské zahrady v Daruvaru** na severu Chorvatska, jež se uskutečnila v letech 2010-2012.

Tento lázeňský komplex zahrnující lázeňské budovy nejrůznějšího typu, lázeňskou zahradu s promenádou a dnes i hotel, založil v letech 1771-1777 Antun Jankovič z Daruvaru kvůli hojnému výskytu teplých léčivých pramenů. Nechal zde vystavět několik budov na jihu pozemku a mezi nimi síť cestiček a ornamentálních záhonů. Prostředkem vede široká promenáda lemovaná stěnami ze stříhaných habrů. Ta prochází lesoparkem s četnými hájky až na severní stranu, kde se nachází ve 20. století postavený hotel, a dále až k velkému trávníku lemovanému ornamentálními záhony (Šćitaroci et. al. 2014).

Obrázek 6: Pohled na část lázeňské zahrady v Daruvaru kolem roku 1930.

Zdroj: Šćitarociho archiv

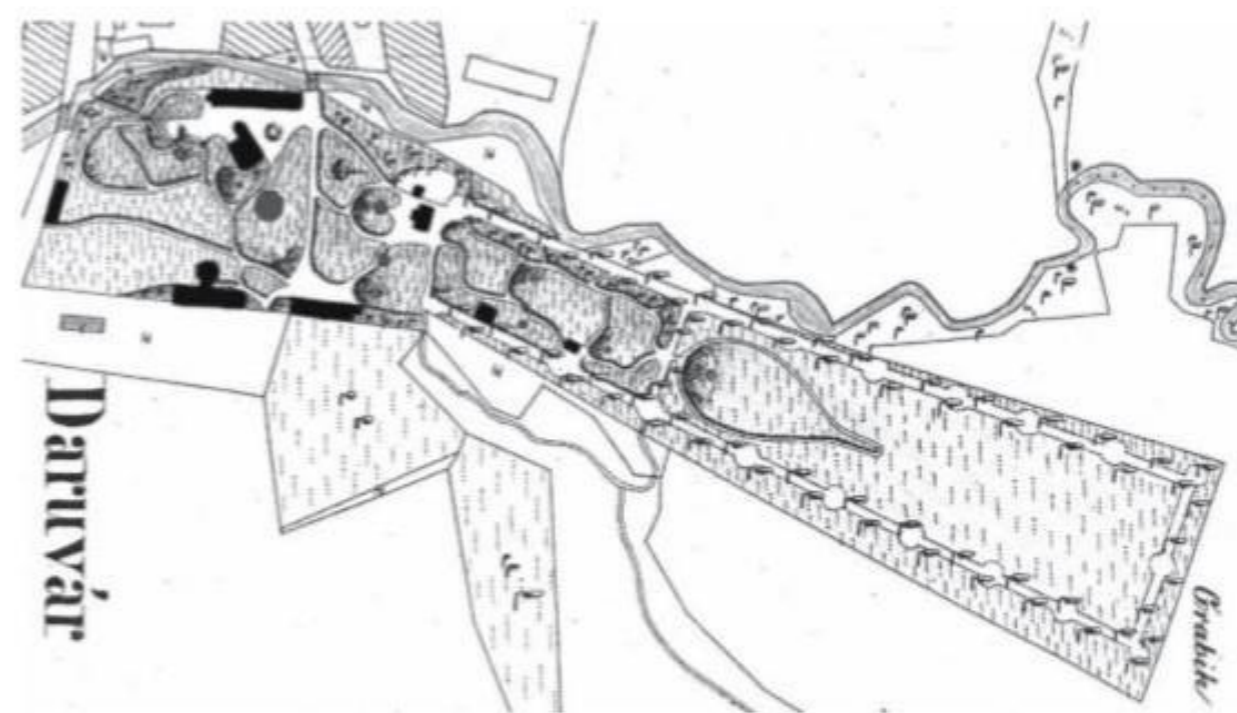
Celý areál těchto lázní, jež byly kolem přelomu 19. a 20. století počítány mezi nejvyhlášenější lázně v tehdejší Rakousku-Uhersku, se od svého založení bouřlivě vyvíjel a každá historická epocha do něho zapsala svůj díl. Zahrada se tedy s areálem vyvíjela od konce 18. do konce 20. století (kdy zde byla postavena poslední nová budova hotelu). Přibývaly nové stavby a některé staré naopak mizely. A s těmito změnami se samozřejmě měnila i lázeňská zahrada.

Některé prvky se zachovaly do dnešních dnů, jako například hlavní promenáda, jiné zanikly, nebo se proměnily (podle potřeb, nebo dobového vkusu). Dřeviny vysazené ještě v 18. století již v zahradě nenajdeme. Pár starých stromů z 2. poloviny 19. století se ještě dochovalo, ale většina pochází z 20. století. Před rekonstrukcí byly květinové záhony dosti nekonceptní a nesjednocené.

Před obnovou bylo nutné provést důkladný historický průzkum a posléze zvolit ten nejvhodnější způsob revitalizace.

Vzhledem k výrazným změnám, které areál potkaly a také vzhledem k absenci jakýchkoli plánů byl návrat do původní barokní podoby vyloučen.

Bylo tedy nutné pátrat v dostupných historických pramenech, jako jsou vojenská mapování, mapy stabilního katastru, textové zápisy, dobové veduty, nebo pohlednice.

Obrázek 7: Areál lázní se zahradou. Výřez z katastrální mapy z roku 1861.

Zdroj: Šćitarociho archiv

Porovnáním katastrálních map z let 1861, 1896 a 1954 byly podrobně zjišťovány prvky zahrady, které se změnily a také ty, které přetrvaly.

Bylo zjištěno, že hlavní trasy cetní sítě, jako hlavní promenáda, nebo důležitější spojnice, zůstaly po celou dobu v téměř původní podobě a na stejném místě. Naopak spletitá síť cestiček se časem všelijak měnila a prakticky nebylo možné určit, kde přesně v minulosti vedly. Také se vědělo, že podél promenády bývalo mnoho odpočívadel s lavičkami, jejichž původní lokalizace již také není možná.

Jestliže tedy o přesné struktuře zahrady z 2. poloviny 19. století bylo jen málo informací, ohledně druhové skladby, například ornamentálních záhonů, již nebyly informace téměř žádné. Jen pár druhů bylo identifikováno z pohlednic, ale ty pocházely hlavně z 20. a 30. let 20. století (Šćitaroci et. al. 2014).

Jak již bylo řečeno výše z dřevin se z původní barokní podoby zahrady žádné nedochovaly, některé z konce 19. století zde ještě najdeme, ale většina jich pochází až z 20. století. Stromové aleje podél hlavních cest, nebo stěny ze stříhaných habrů byly sice vysazeny také ve 20. století, avšak je doloženo, že se zde nacházely již v úpravě z dob baroka. Tehdy ale tyto stěny byly na mnoha místech přerušeny a ve vzniklém prostoru byla situována již zmíněná odpočívadla s lavičkami (Taylor 2003).

Po důkladných historických analýzách tedy bylo rozhodnuto, že hlavní inspirací a vodítkem bude situace zahrady znázorněná v katastrální mapě z roku 1861. Tam, kde to bude možné se projekt revitalizace bude držet tohoto uspořádání (Meyer und Ries 1932).

Ovšem revitalizace, dle představ majitele (tedy města Daruvar), by neměla spočívat pouze v obnovení historické podoby lázeňského komplexu, ale především učinit z něho harmonicky komponované místo setkávání a odpočinku místních lidí a samozřejmě turistů a návštěvníků.

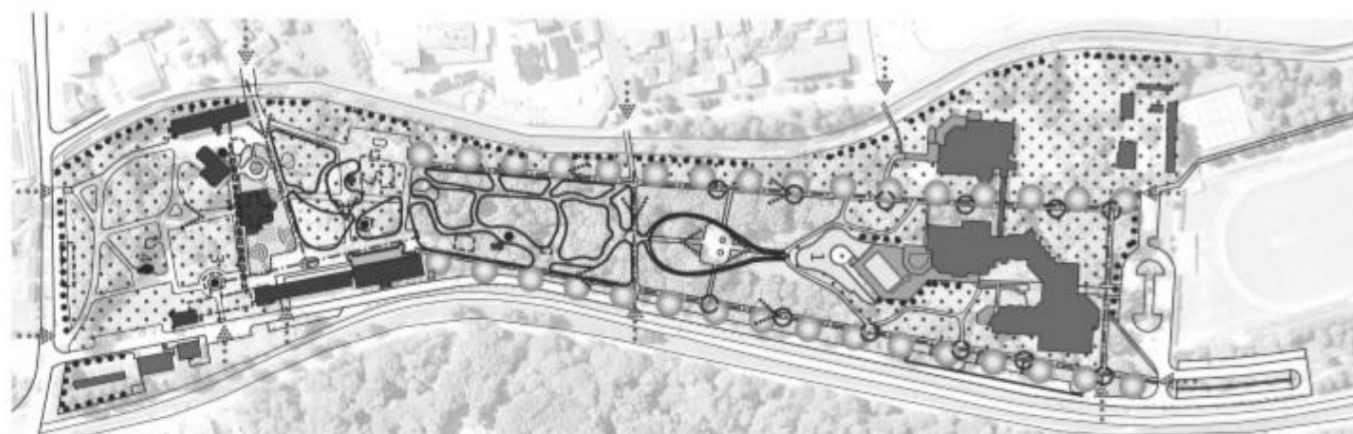
Zároveň by měl projekt organicky propojit lázeňský komplex a zahradu se zbytkem města tak, jak tomu bylo v době největší slávy lázní, tedy na přelomu 19. a 20. století.

V první fázi byly opraveny všechny lázeňské budovy, ve druhé pak samotná zahrada.

Veškerá cestní síť byla vybavena novým povrchem (z hutněného drceného kameniva) a vznikly některé nové cesty a propojky. Podél promenády bylo zbudováno několik odpočívadel s lavičkami. Hlavní kosterní dřeviny, tedy stromy alejí lemujících hlavní cesty byly ponechány, pouze podrobeny zmlazovacímu řezu. Také bylo vysazeno mnoho nových stromů a keřů.

Podle dobových fotografií byly zrekonstruovány ornamentální záhony, a pokud informace chyběly, byly záhony navrženy v podobném duchu. Stejně tak úprava vegetačních prvků okolo nových budov a cest byla vytvořena tak, aby organicky zapadala do celkového konceptu.

Do zahrady byl také nainstalován nový mobiliář, který dobře dolňuje celkový styl uspořádání a podporuje lázeňskou atmosféru tohoto místa (Šćitaroci et. al. 2014).

Obrázek 8: Návrh kompozice pro revitalizaci lázeňské zahrady v Daruvaru.

Zdroj: Šćitarociho archiv

Dalším dobrým příkladem zajímavé realizace je obnova **zahrady zámku Mikes v Zabole** v Rumunsku.

Zámek Mikes v Zabole vystavěl v roce 1620 Zsigmond Mikes jako dvoupodlažní renesanční budovu na čtverhranném půdorysu. V průběhu času byl zámek několikrát přestavěn. Poslední významnou přestavbu provedl v roce 1867 Benedek Mikes, jež zrenovoval starou budovu v neoklasicistním stylu a rozšířil ji na třípodlažní.

Jak samotná budova zámku, tak dendrologický krajinářský park o rozloze 36 ha, který ji obklopuje jsou významnou národní kulturní památkou. Tento park byl založen v roce 1880 jako klasické krajinářské dílo 2. poloviny 19. století.

Majetek šlechtického rodu Mikes byl však v roce 1949 znárodněn a bohužel celou 2. polovinu 20. století značně chátral. Části tohoto kulturního dědictví byly nenávratně ztraceny (podobně jako v případě zámku a parku v Měšicích).

V roce 2002 byla rezidence naštěstí navráćena právoplatným vlastníkům, a tím se otevřely dveře pro možnost renovace zámku i parku (Fekete and Kollányi 2019).

Bylo tedy nutné, jelikož jde o historickou zahradu, provést důkladný průzkum historických pramenů a nalézt základní prameny, na kterých bude rekonstrukce tohoto unikátního prostorového díla postavena.

Vybudování parku započal v 19. století hrabě Benedek Mikes a pokračoval a završil ho jeho syn Armin Mikes. Z této doby se dochovaly dva plány, které posloužily jako základ pro zvolení koncepce revitalizace.

Obrázek 9: Pohled na zrevitalizovanou zahradu s terasami a krajinářský park zámku Mikes v Zabole v Rumunsku.

Foto: Archiv rodiny Mikes

Na těchto plánech je znázorněna jak celková kompozice, tak mnoho detailů, z nichž mnohé nikdy nevznikly, nebo zanikly v průběhu času.

Klíčovou osobou při vybudování zahrady a parku byl významný francouzský architekt **Achille Duchene** (1866-1947). Ten vytvořil mnoho vynikajících realizací po celé Evropě a byl také odborníkem na zahradní vodní díla. Je například autorem slavných vodních parterů na zámku Blenheim Palace v Anglii (Lacey, S. 2016).

Spolu s historickými fotografiemi plány zobrazují rozvržení i detaily zahradních teras. Ty, jakožto jeden z nejvýznamnějších prvků zahrady, sloužily několika rozličným účelům. Byl zde pobytový trávník, tenisový kurt, ale také ornamentální a kobercové záhony. Také jsou zde zakresleny, pro tento projekt důležité, pohledové osy do krajiny (Meyer und Ries 1932).

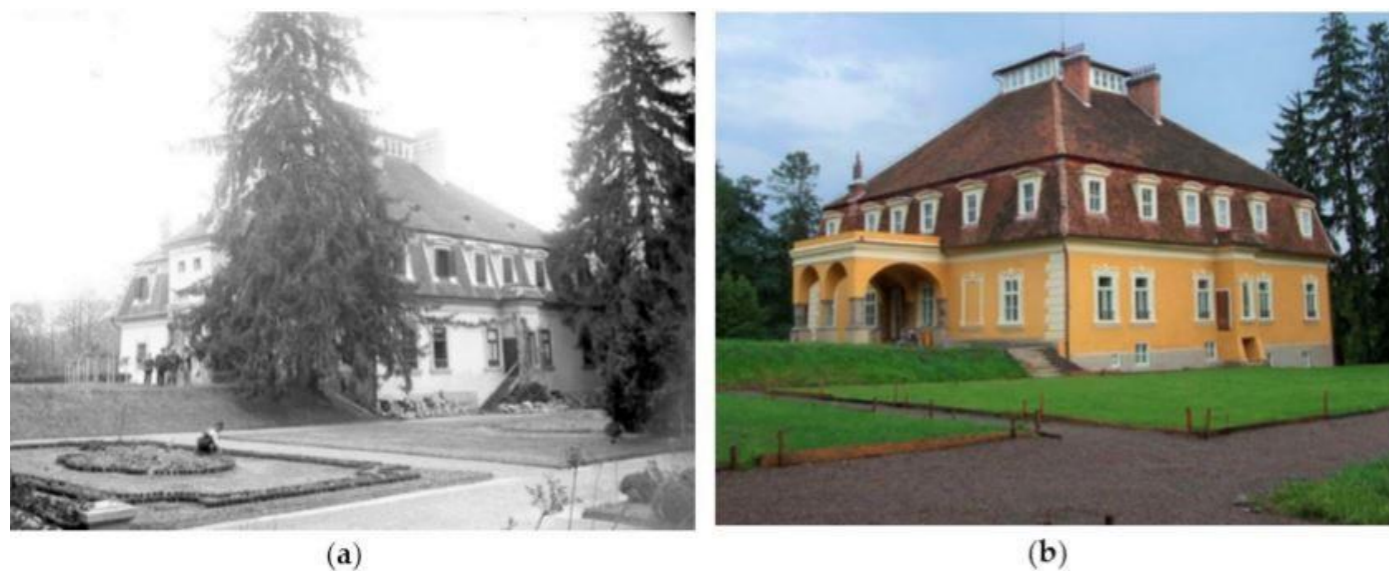
Hlavním cílem rekonstrukce tedy bylo obnovení původního rozvržení podle dochovaných plánů, avšak zároveň bylo nutné, aby se zahrada i park přizpůsobily současným podmínkám.

Od restituce zámku v roce 2002 se zásadně změnila funkce tohoto objektu. Rezidenční funkce se stává pouze občasou. Mnohem víc je třeba vnímat toto místo jako kulturní centrum. Z toho vyplývá, že je třeba k tomu areál zámku přizpůsobit.

Bylo potřeba oddělit provozní a reprezentativní funkce a také vybudovat patřičnou infrastrukturu.

V první fázi projektu revitalizace byly dle plánů zrekonstruovány interní a externí pohledové osy.

Geometrický systém teras před průčelím zámku byl kompletně zrekonstruován (za použití původních materiálů) a pohledové osy byly obnoveny. Nicméně nový vlastník se rozhodl, že terasy budou obnoveny tak, aby vyhovovaly současným požadavkům, tedy bez formálních ornamentálních elementů (růžová zahrada, kobercové záhony, opadavé živé plůtky). Byly tedy vybudovány jako pouze trávníkem pokryté vyvýšené partery. Zrenovována byla také kamenná schodiště. Celkové řešení tohoto prostoru se tedy nese v minimalistickém duchu (Fekete and Kollányi 2019).

Obrázek 10: Obnovené zahradní terasy v minimalistickém stylu u zámku Mikes.
Foto (a): Archiv rodiny Mikes 1911. Foto (b): Fekete, A. 2013

Jak již bylo zmíněno, zámek obklopuje krajinářský park, ve kterém fungoval ještě na počátku 20. století rozsáhlý a důmyslný systém vodních děl, jež hrála zásadní úlohu v koncepci průhledových linií. Byla zde soustava rybníků propojená kanály, ale také množství potůčků a mokřadů.

Při pohledu ze zámku se na hladině odrážela okolní kompozice a pohled pak průseky ve vegetaci mohl pokračovat dál do krajiny. Z opačného směru se na hladině odrážel sám zámek.

Bohužel celou 2. polovinu 20. století park chátral a většina těchto prvků postupně zanikla. Kanály byly zanešeny a přestaly plnit svou funkci, rybníky a mokřady začaly zarůstat křovinami, náletovými a invazivními dřevinami. Podobně také systém liniových průseků a průhledů začal zarůstat, až časem úplně zanikl.

Bylo tedy potřeba všechny tyto prvky obnovit.

Obnovením systému vodních děl se nejenom obnovila funkce prostorového rozvržení, ale také se zvýšila biodiverzita jak pro různé vodní rostliny, ale i živočichy.

Rybníky a kanály zarostlé keři se tedy vyčistily, stejně tak osy původních průhledů. Zplanělá keřová ruderalní vegetace byla promyšleně a citlivě nahrazena sadovnickými cennými druhy.

Dlouhé pradávné vizuální osy a pohledy důležité pro prostorové rozvržení a kompozici byly odkryty, vazba mezi zahradou a okolní krajinou se zviditelnila, překážky zmizely a výhled není již ničím rušen (Fekete and Kollányi 2019).

Obrázek 11: Obnovené pohledy přes rybníky a vizuální osy nad vodní hladinou
v zahradě zámku Mikes v Zaboře.
Foto: Fekete, A. 2018

Z výše uvedeného je tedy jasné, že pro vytvoření projektu revitalizace historické, v případě Měšic barokní, zahrady, nebo parku je důkladná analýza historických pramenů nezbytností. Obzvláště barokní stavby a zahrady jsou postaveny na velice promyšlených a složitých principech.

Barokní architekti se nespokojovali pouze s výstavbou nějakého izolovaného díla. Jejich cílem bylo přetváření celé krajiny, celého světa. Nestavěli tedy jenom kostely a zámky, ale širokou škálou prvků ovlivňovali i samu krajinu, daleko do okolí (Turner 2013). Pomáhala jim v tom matematika, geometrie, často i numerologie a také samozřejmě víra ve svrchovanost Boží.

U staveb byly používány složité půdorysy, různé ovály, elipsy, průseky elips a podobně. Nic nebylo náhodné, vše mělo přesný smysl a většinou i teologické zdůvodnění. V zahradách a parcích, na rozsáhlých plochách, byly tyto principy viditelné ještě markantněji. Přísná symetrie, osovost, ornamentálnost a formalita. Trend byl v té době opačný, než jak je tomu dnes. Dnes se za vynakládání nemalých prostředků snažíme vnést do našich zahrad přírodní uspořádání, přírodního ducha. V barokních zahradách divoká příroda neměla své místo. Příroda měla být (opět za vynakládání nemalých prostředků) totálně přetvořena k obrazu, jež si stavitelé usmysleli. A tímto obrazem byla jakási matrice dokonalosti a řádu, symbolizující samotného Boha (Sádlo 2005).

Tyto principy je tedy nutné znát a také jim porozumět.

Příklad revitalizace zahradních teras na zámku v Mikulově je toho dobrým příkladem. Zde bylo studium historických pramenů velice důkladné. To se samozřejmě dá očekávat u památky takového významu. Zámek je spolu s městem a celou okolní krajinou znamenitým příkladem pozdně renesančního a barokního urbanismu a rozsah a kvalita obnovy zahradních teras tomu odpovídá, stejně tak její finanční náročnost.

Přesto má realizace v Mikulově jistou podobnost s areálem zámku v Měšicích. Původní barokní rozvržení teras se nedochovalo a později v 19. století byly přetvořeny na anglický park. Také nebyly k dispozici žádné podrobnější plány a přesná podoba zahradního uspořádání se spíše odhadovala z dobových rytin, vedut, nebo později z fotografií. V případě Mikulova bylo rozhodnuto, že zahrady budou obnoveny v původním barokním duchu. Nejednalo se však o rekonstrukci, ale spíše o reminiscenci.

Byly obnoveny základní osy a pohledy tak, aby kompozice fungovala podle původních záměrů, ale jednotlivé prvky již byly navrženy nově. Ovšem stále v barokním duchu.

V případě areálu zámku Měšice by podobný postup byl určitě jednou z hlavních alternativ. Významnost tohoto urbanického komplexu spočívá v provázanosti jeho jednotlivých složek do až monumentálního harmonického celku. To může fungovat pouze pokud budou tyto vazby obnoveny (Taylor 2003). Potom je možné již jednotlivé prvky používat volněji. Není třeba nezbytně nutné, aby na místě ornamentálního záhonu byl opět navržen ornamentální záhon, ale je nutné si uvědomit smysl a funkci toho prostoru. Nenavrhnout skupinku vzrostlých stromů tam, kde budou bránit některému z výhledů.

V Mikulově tedy tyto principy znovu odkryli a otevřeli zámecké zahrady do krajiny. Zároveň však celý prostor přizpůsobili současným potřebám.

Obnova lázeňské zahrady v Daruvaru se již k původnímu uspořádání plně navrátit nemohla, neboť se v průběhu času mnohé změnilo. Přibyly zde nové budovy, cesty mezi nimi a podobně.

Tam, kde to bylo možné se návrh inspiroval především situací, již znázorňuje katastrální mapa z roku 1861. Podobně jako v Měšicích detailní plány nebyly k dispozici. Drobnější prvky se tedy rekonstruovaly podle pohlednic z počátku 20. století, nebo byly navrženy v podobném duchu.

Případ rekonstrukce zahrady zámku Mikes v Rumunsku nám ukazuje další možnosti přístupu. Opět bylo základním úkolem realizátorů nejprve důkladné studium dochovaných historických dokumentů a

odhalení základní podstaty konceptu uspořádání. Zde již byly k dispozici i podrobné plány od architekta Achille Duchenea.

Podobně jako v případě zámku Měšice i zde došlo po 2. světové válce ke znárodnění a také k následné půlstoletí trávající degradaci.

Koncepce průhledů do krajiny se zrcadlením ve vodní hladině rybníků byla totálně zničena. Vše bylo zarostlé ruderální vegetací a systém vodních děl dávno nefungoval.

Po opravě samotné budovy zámku se tedy začaly rekonstruovat pohledové osy a obnovovat systém vodních děl. Zároveň byla zahájena rekonstrukce teras před zámkem. Zajímavostí tohoto případu je, že terasy byly zrekonstruovány přesně podle původních nákrešů, dokonce za použití původních materiálů, ale od ornamentálních záhonů a střihaných plůtků se na přání majitele upustilo. Namísto toho byly upraveny v minimalistickém duchu pouze jako vyvýšené partery oseté trávnikem.

Je tedy zřejmé, že při revitalizaci historických zahrad je možné používat mnoho různých přístupů. Od striktní repliky, přes reminiscenci, až po užití zcela nových prvků. Někdy mohou tyto nové prvky celek i významně obohatit.

V případě revitalizace exteriérů zámku v Měšicích by bylo vhodné různé přístupy citlivě zkombinovat.

Vzhledem k tomu, že centrální dvůr již neplní hospodářskou funkci, není nezbytné se vracet k původnímu uspořádání. Jako nejvhodnější inspirace se jeví stav, ve kterém se dvůr nacházel v 1. polovině 20. století, kdy zde probíhal chov a výcvik ušlechtilých koní. Z té doby existuje i několik fotografií, jež zachycují tréninkovou dráhu ve tvaru podkovy okolo centrální vodní plochy a síť spojovacích cest. Přestože se podoba dvora v tomto období lišila od původní úpravy z konce 18. století, celkový koncept nebyl narušen. Byla zachována osovost, fungovaly průhledy na zámek i ven do krajiny.

V současnosti je uspořádání hospodářského dvora zcela chaotické a výše zmíněné základní principy barokního rozvržení jsou téměř zcela zničeny. Prostranství nejbližší zámku je zarostlé vysokými stromy, které brání ve výhledu podél prostorových os. Zámek sám již není tím „strážcem“ a středobodem barokního areálu, ale je „zastřčen někde v koutku“. Při pohledu ze zámku se již nezrcadlí vzdálená budova jízdárny na vodní hladině.

S těmito otázkami a problémy se revitalizace areálu zámku v Měšicích bude muset vypořádat.

4 Podkladové údaje k PROJEKTU a jejich zhodnocení

V této kapitole jsme shromáždili všechny relevantní informace o **Měšicích**, především pak o zámku, zámeckém parku a celém zámeckém areálu. Je zde zanalizována historie, architektura, urbanistické rozvržení, dendrologie i současný stav. Prostě vše, co nám pomůže vydat se správným směrem v našem projektu návrhu revitalizace. Jelikož se autor při zpracování své bakalářské práce tímto tématem již dopodrobna zabýval, jsou některé pasáže z této práce převzaty.

4.1 Historie obce a zámku Měšice

První písemné zmínky o vsi Měšice pocházejí z roku 1294. Nacházela se zde dřevěná tvrz, jež patřila řádu křížovníků od Pražského mostu, tedy johanitům. Tvrz v dalších desetiletích často měnila majitele.

V roce 1425 nový vlastník Matěj od Mouřenínů staví tvrz z kamene s dvorem. Až roku 1651 přecházejí Měšice na Jana hraběte Hartwiga z Nostic. Ten je sice ještě prodává, avšak roku 1677 znovu kupuje. Od té doby je panství trvale v majetku rodu Nosticů až do roku 1945.

Zásadní zlom v dějinách panství a obce nastává s příchodem Františka Antonína hraběte Nostice-Rienecka.

Tento vzdělaný a osvícený muž, přítel vědy a umění, byl zároveň i mužem činu. V Praze nechal vystavět řadu významných budov, které do dnešních dnů spoluutvářejí její kouzlo, krásu a neopakovatelnost. Například Nosticův palác na Starém Městě, nebo slavné Nosticovo divadlo (dnešní Stavovské), ve kterém byla roku 1787, záhy po jeho dostavění, uvedena světová premiéra opery Wolfganga Amadea Mozarta Don Giovanni za účasti autora.

Hrabě Nostic se rozhodl udělat z Měšic sídlo svého rodu. Povolal významného tyrolského architekta Antonína Haffeneckera, nechal zbořit původní tvrz a na jejím místě vystavěl v letech 1767-1775 rokokový zámek s klasicistními prvky, jako centrální objekt nového panského dvora.

Hlavní trakt, průčelní obdélníková budova, je dvoupatrová, přičemž její druhé, obytné patro, je výrazně nižší než reprezentační první. Protilehlé fasády jsou řešeny stejně. Z podélných front vystupují v šíři tří okenních os jeden střední a dva postranní rizality. Ve středním rizalitu v přízemí mezi třemi portály jsou sloupy s jónskými hlavicemi, které nesou balkon s kovanou mříží. Nad ním je trojúhelníkový podstřešní štít s ciferníkem hodin obklopeným bohatou kartuší.

Po pěti letech se pokračovalo s výstavbou bočních, již jen jednopatrových křídel. Tím vznikl čestný dvůr. Ten pak přechází do rozsáhlého osově uspořádaného hospodářského dvora. Celý zámek byl obklopen francouzskou zahradou.

Obrázek 12: František Antonín hrabě Nostic-Rieneck, bronzová busta v čestném dvoře na zámku Měšice. Foto: Jan Vachuda

Obrázek 13: Severní průčelí zámku s čestným dvorem. Foto: Jan Vachuda

Hospodářské stavby vytvořily podle hloubkové centrální osy přesně symetricky uspořádaný, značně rozlehlý ústřední prostor před zámekem, do jehož středu byla situována formálně pojednaná vodní plocha bazénu. Plocha byla rozčleněna pravidelně upravovanou linií zelení a pokračuje lipovou alejí v zámecké ose, kde na ni navazuje budova jízdárny. Ohromující měřítko prostranství dvora převyšuje i velké měřítko vstupního průčelí zámecké budovy, za kterým je situován rozlehlý vstupní vestibul interiéru zámku (Hendrych a kol. 2011).

Na hospodářský dvůr ještě navazuje do dvou symetrických souběžných ulic proponovaná zástavba poddanských chalup. Zde bydleli jednak poddaní, kteří pracovali na zdejších hospodářství a také značně početné zámecké služebnictvo.

Celá tato urbanistická kompozice zámku, hospodářského dvora, poddanských chalup, parku a bažantnic, jež vytvořila základ obce Měšice, navíc při své dobré zachovalosti, je **naprosto unikátní** nejen v národním, ale i celoevropském měřítku (Mareček 2005).

Obrázek 14: Pohled na východní křídlo hospodářského dvora přes vodní plochu.

Foto: Jan Vachuda

Zámecký park o rozloze 15,24 hektaru se nachází jižně za zámeckou budovou. Byl založen kolem roku 1770, a to nejprve jako pravidelná francouzská zahrada před průčelím zámku a zároveň upraven větší areál přírodně krajinnářským stylem. Na počátku 19. století francouzská zahrada zanikla a celý park byl upraven přírodně krajinnářským způsobem s jedním větším hlavním a několika menšími postranními palouky. V letech 1850-1860 byly v parku vysazeny exotické druhy dřevin, podobně jako v jiných parcích

té doby. Také zde byly umístěny sochy, například čtyři Atlanti na konci centrální louky, různé drobné stavby, skleníky a jiné architektonické doplňky.

Obrázek 15: Sochy Atlantů se našťestí v parku dochovaly. Lemují po dvojicích hlavní osu.

Foto: Jan Vachuda

Na tento komplex dále navazují v obci a okolní krajině cesty, aleje, stromořadí, bažantnice i vzdálené objekty (tzv. point de vie). Monumentální areál tak do značné míry určuje charakter krajiny v blízkém okolí. Ačkoli je krajina okolo Měšic téměř bez lesů, s rozlehlými lány polí a s minimální členitostí terénu, na území obce je tomu jinak. Značný podíl zeleně, ať jsou to malé lesní celky, linií uliční zeleň a četné zahrady, představuje charakteristický znak obce. Líbeznický potok, který napájí Malý a Velký rybník celé území odvodňuje.

K zajímavostem zámku patří také to, že zde v letech 1776-1785 působil Josef Dobrovský jako vychovatel hraběcích potomků. Hrabě Nostic si ho velice oblíbil, a ještě větší náklonnost k němu získal poté, co Dobrovský během lovu zachránil život jeho synovi. Při náhodném výstřelu jednoho z lovců chránil svého svěřence vlastním tělem. Až do konce života pak onu kulku v těle nosil.

V roce 1775 na zámecké věži vztyčil dr. Jan Tadeáš Klinkoš první hromosvod v Čechách. Byl to typ bleskosvodu Benjamina Franklina a není bez zajímavosti, že je tato technická zvláštnost dodnes funkční (Hendrych a kol. 2011).

Na středním rizalitu fasády jsou umístěny unikátní hodiny se zvonkohrou a s ciferníky na obou stranách budovy. Ty pohání jeden hodinový stroj dřevěnou hřídelí dlouhou 22 metrů. Hodiny byly před několika lety kompletně zrestaurovány a jsou v perfektním stavu (Bejlek 2018).

Obrázek 16: Unikátní barokní hodiny na středním rizalitu severní fasády.

Foto: Jan Vachuda

Po smrti hraběte Františka Antonína Nostice zámek a celé panství vždy přecházelo do majetku dalších potomků z rodu Nosticů.

V roce 1906 se Měšice stávají samostatným správním celkem.

Obrázek 17: Letecký snímek od jihu z roku 1932 s tréninkovou dráhou pro koně.

Foto: Jan Vachuda (z archivu OÚ Měšice)

Posledním majitelem zámku z rodu Nosticů byl Ervin Leopold hrabě Nostic-Rieneck, který však byl po druhé světové válce neprávem obviněn z kolaborace, a tak mu byl majetek v roce 1945, podle Benešových dekretů, zkonfiskován. Hrabě musel zemi opustit a usídlil se v Rakousku. Zámek tak připadl státu.

Právě poslední z Nosticů, hrabě Ervín Leopold, nechal hospodářský dvůr přebudovat k chovu jezdeckých koní.

Okolo dvora vznikla oválná dráha pro trénink se systémem spojovacích cestiček. K tomuto konceptu úpravy dvora se právě vrací náš projekt.

Po vyvlastnění zámku zde nejprve byla dívčí škola s asi šedesáti chovankami. V roce 1948 zde však byla zřízena Ústřední škola ROH, kterou ustanovil Antonín Zápotocký. Škola byla několikrát přerušena a v roce 1959 zanikla natrvalo (Bejlek 2018). Celou tuto dobu zámek značně chátral.

Následně bylo rozhodnuto, že v prostorách zámku bude zřízena nemocnice. V roce 1964 bylo otevřeno interní a neurologické oddělení se 150 lůžky, jednotkou intenzivní péče a dobře vybavenou laboratoří. Na konci 80. let 20. století postupně docházelo k redukci provozu nemocnice a neurologické oddělení zaniklo.

Usnesením vlády z roku 1996, v rámci privatizace, byl zámek a spolu s ním i nemocnice převeden do vlastnictví obce Měšice (Vachuda 2018).

4.1.1 Interiér zámku

K nejcennějším částem interiéru patří sál v prvním poschodí, vyzdobený roku 1771 malbami Josefa Hagera s unikátními kachlovými kamny.

V západní části hlavní budovy se nachází zámecká kaple. Původně zaujímal výšku dvou podlaží, avšak dnes je přepatrována. Na stropních klenbách se dochovaly velmi cenné fresky Václava Ambrozzioho z roku 1775 s biblickými náměty. Barokní oltář z dílny Petra Prachnera nese obraz svaté Alžběty rovněž od Ambrozzioho.

Obrázek 18: Stropní freska Návrat ztraceného syna od Václava Ambrozzioho.

Foto: <http://www.mesice.org/>

V levém bočním křídle zámku se dříve nalézalo unikátní divadlo. To se však do dnešních dnů bohužel nedochovalo (Hendrych a kol. 2011).

Za zmínku také jistě stojí rozlehlý vstupní vestibul se sloupy a mramorovým schodištěm vystupujícím do prvního patra. Zadní část vestibulu je prosklená a tudy se vstupuje do zámeckého parku.

Nejlepší výhled na park je z balkónu s bohatě kovanou mříží v prvním patře jižního průčelí. Stejný balkón na protilehlé straně budovy zase skýtá pohled na hospodářský dvůr.

Původní osově průseky, které umožňovaly průhledy do okolní krajiny jsou však již bohužel z velké části nefunkční. Pouze průhled po hlavní ose směrem k obci Hovorčovice se částečně zachoval, ale i ten již nefunguje jako kdysy. Tento průhled, vedoucí skrze park a pokračující přes horizont alejí k hospodářské budově hovorčovického dvora (taktéž v majetku Nosticů) a dále k věži hovorčovického kostela, byl přerušen nevhodně postavenými budovami, železničním strážním domkem a dva metry vysokým teplovodem. Pozitivní je snad jediné to, že původní hovorčovická lipová alej na hlavní ose byla nedávno znovu vysazena (Vachuda 2018).

4.1.2 Současný stav

Zde je třeba uvést, že od roku 1945 dochází k nenápadné postupné degradaci zámku, parku, hospodářského dvora i celého areálu. Nedostatečná údržba, necitlivé kácení, různé nevhodné stavby a podobně. Situace se ještě zhoršila po roce 1948.

Komunistický režim záležitosti kulturního a uměleckého rázu nebral příliš na vědomí, a navíc vše, co se nějak týkalo šlechty, bylo považováno za zpátečnické. To, co se dělo na zámku Měšice během socialismu se na jeho stavu muselo nutně podepsat. Politická škola, zrušení zámecké kaple a divadla, přeměna jízdárny a jejích zahrad ve hřiště, chátrání nevyužitého hospodářského dvora atd.

V parku sice proběhla jistá udržovací rekonstrukce (v 70. letech 20. století), ale bez následné údržby park dál zarůstal náletovými dřevinami a chátral.

Ani po roce 1989 se bohužel situace příliš nezlepšila. Již bylo řečeno, že v roce 1996 přešel zámek spolu se stagnujícím nemocničním zařízením do majetku obce. Ta se rozhodla, že zámek bude dál využíván jako zdravotnické zařízení a vypsala veřejnou soutěž. Z té byla vybrána nezisková organizace CIOP (centrum integrované onkologické péče), která poskytuje služby neakutní následné péče se zaměřením na většinu chronických onemocnění, včetně pomoci nemocným se zhoubnými nádory (www.nemocnicemesice.cz).

Jsou prováděny některé dílčí opravy, aby zde toto zdravotnické zařízení mohlo fungovat. Byla provedena oprava střechy, místní opravy fasády, byly zrestaurovány nástěnné malby v interiéru a také unikátní hodiny. V parku probíhala v letech 2011-2014 částečná revitalizace, za využití evropských grantů, ale ne příliš velkého rozsahu. Byla zbudována mlatová cestní síť a ošetřeny ty nejvýznamnější části parku a většina kosterních dřevin. Také zde bylo nainstalováno několik laviček a odpadkových košů. Ty jsou však modernistického designu, který není do těchto míst příliš vhodný.

Podobná situace je i v hospodářském dvoře. Jedno jeho křídlo je opraveno, druhé chátrá. Některé z budov jsou již těsně před zhroucením a totální detrukci. Původní centrální bazének s typicky barokními tvary byl několikrát vybagrován, zvětšen a upraven pro potřeby rybářského spolku (Bejlek 2018. Osobní sdělení).

V současnosti je tedy stav zámku takový, že byly provedeny nejnnutnější opravy tak, aby zde mohlo fungovat zdravotnické zařízení a provedly se rekonstrukce některých budov hospodářského dvora (Vachuda 2018).

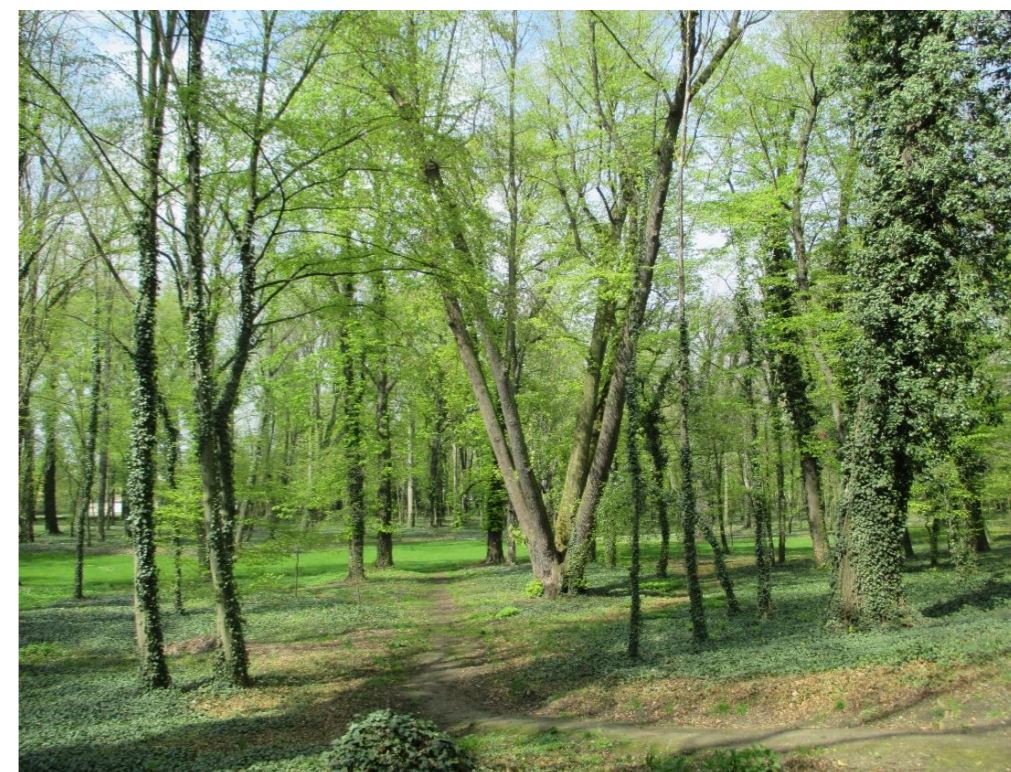

Obrázek 19: Současný stav čelní fasády zámku se vstupem.

Foto: Jan Vachuda

Celkový dojem je tedy na hranici únosnosti.

V parku, jelikož se jedná o přírodní prostředí, je situace přece jenom lepší.

Obrázek 20: Západní část parku s pětikmennou lípou.

Foto: Jan Vachuda

4.2 Historie a vývoj zámeckého parku

Park a parkové úpravy hospodářského dvora pravděpodobně začaly vznikat souběžně se stavbou hlavního traktu zámku, nebo těsně po ní, tedy kolem roku 1770. Přesné údaje však bohužel chybí (Žerebáková 2001).

Jisté je, že nově postavený zámek byl z počátku obklopen centrálně řešenou formální zahradou ve francouzském stylu navazující na jižní zámecké průčelí. O zřízení druhé obdélné formální zahrady severně od hospodářského dvora konkrétní údaje také chybí. Tomuto prostoru dominuje pavilon se stájemi a obytnými prostory. Severně od něho se nacházelo závodíště, jež doplňovalo celek, jako protipól zámecké budově (to již zachycuje I. vojenské mapování). Nejpozději tehdy, spíše však dříve byly založeny dvě protějškově orientované bažantnice.

Před jižním průčelím zámku v prostoru pozdějšího krajinářského parku byl na hlavní ose vytvořen obdélníkový ornamentální záhon dělený dvěma kříži. Kompozice pokračovala cestami a alejemi, které navazovaly na postranní cesty a hlavní středovou osu zámeckého parku. Také byla vysazena hlavní středová alej, jež pokračovala přes horizont do sousední obce Hovorčovice, kde byla ukončena objektem sousedního dvora. Ten byl budován ve stejné době a náležel do soustavy několika dalších dvorů, které doplňovaly celkovou koncepci hlavního nostického (tzv. pakoměřického) panství. To také dokládá promyšlenou hospodářskou politiku Nosticů.

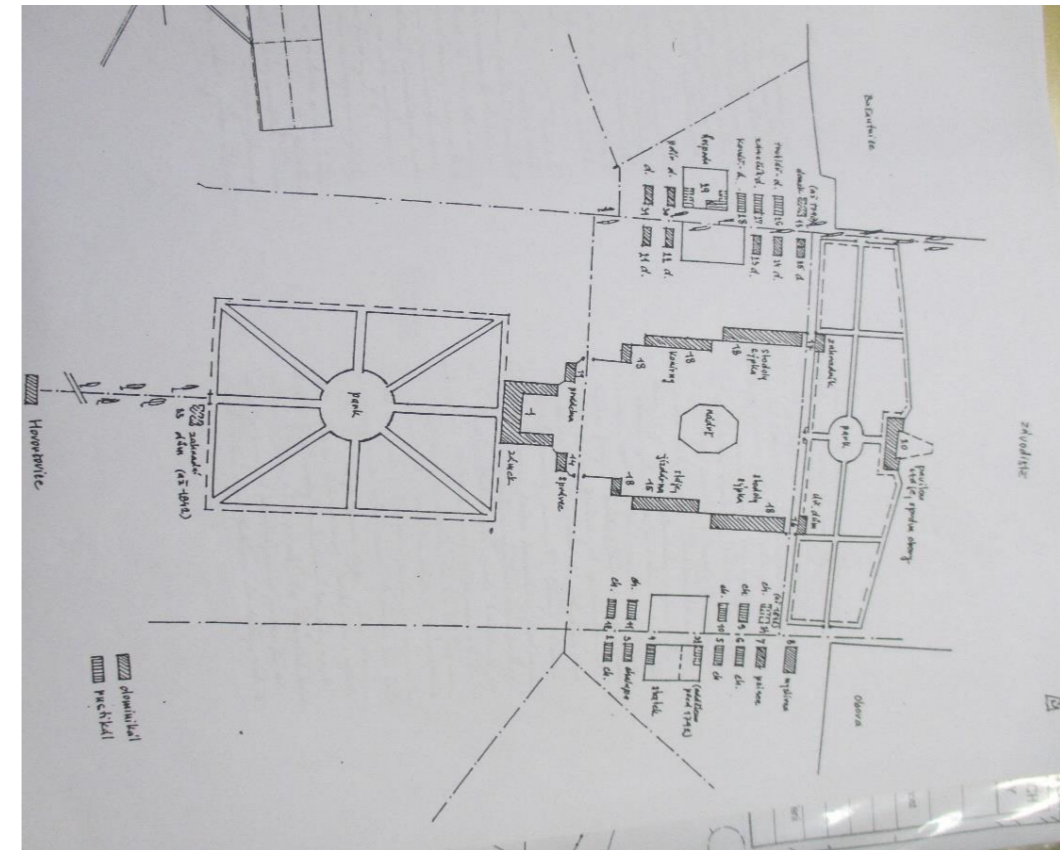

Obrázek 21: Měšice kolem roku 1780. Výřez z I. vojenského mapování.

Foto: Jan Vachuda (z archivu OÚ Měšice)

Zahrada byla v té době tedy asi poloviční velikosti oproti současnosti a její šířka byla určena šířkou hospodářského dvora na severní straně zámku čili kopírovala celek i na jižní straně. Bohužel podrobnější plány zahrady než z I. vojenského mapování (obrázek 21) se nedochovaly. Nemůžeme tedy s jistotou určit

skutečné rozměry a uspořádání tehdejší francouzské zahrady, natož druhovou skladbu. Dá se však usuzovat, že na délku sahala zhruba až do těch míst, kde na jižní straně dnešní park končí.

Obrázek 22: Pravděpodobný vzhled francouzské zahrady těsně po dostavbě zámku kolem roku 1790.

Foto: Jan Vachuda (z archivu OÚ Měšice)

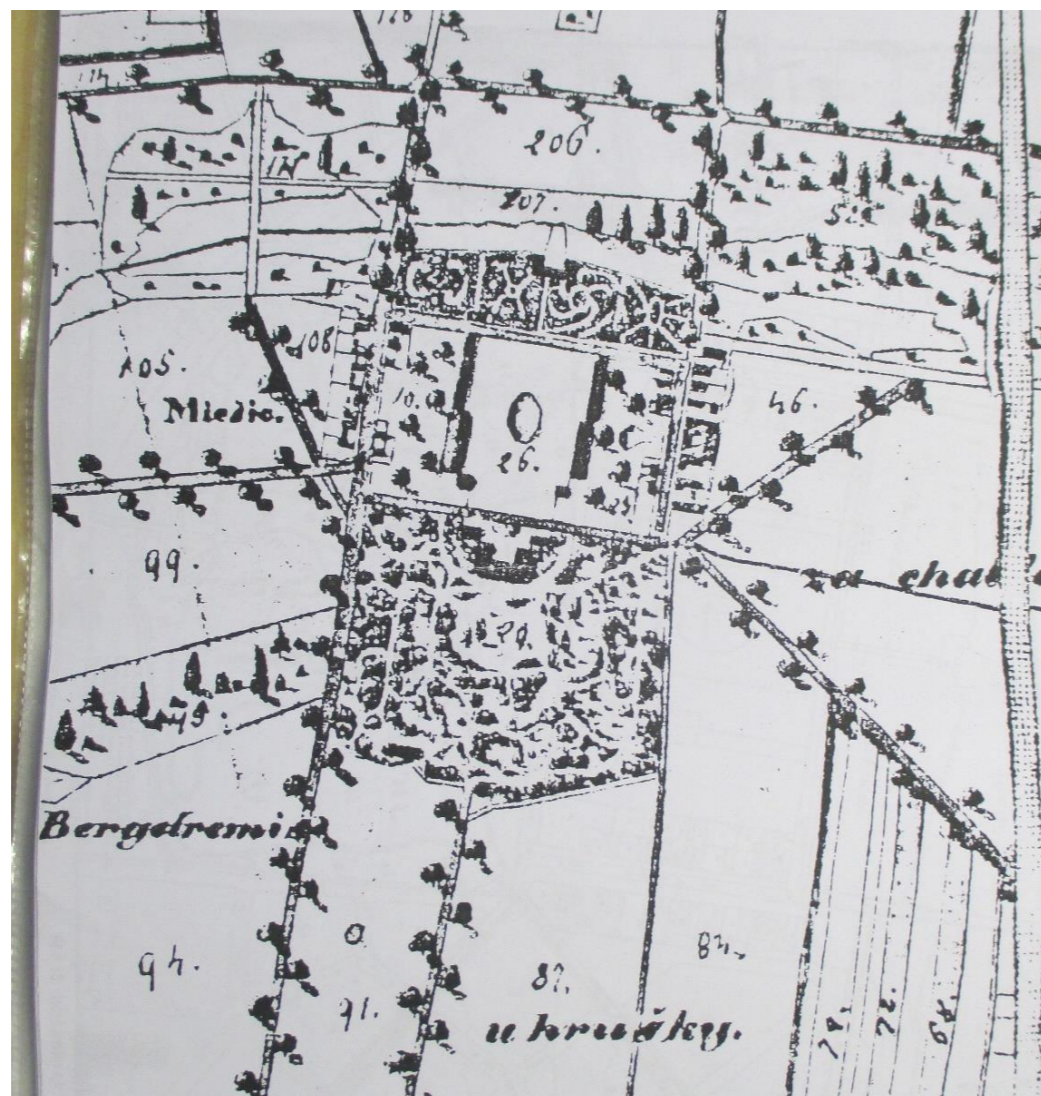
Další zmínka o vývoji zahrady je doložena až roku 1826. Tehdy byla původní francouzská zahrada zrušena, byla rozšířena a upravena v novém, přírodně krajinářském stylu. Bylo zde vysazeno mnoho stromů a okrasných keřů, často vzácných a neobvyklých druhů a kultivarů. Například rondel dubů letních (*Quercus robur*), skupinka buků červenolistých (*Fagus sylvatica 'Purpurea'*) v západní části parku, nebo libanonský cedr (*Cedrus libani*) poblíž oranžerie v jižní části (Málek 2012).

Těžištěm konceptu bylo vytvoření centrálního palouku na hlavní ose a několika palouků menších uprostřed arboreta vzácných stromů a keřů. Vše bylo propojeno organicky tvarovanou cestní sítí. To také odpovídalo dobové módě většiny krajinářských parků 2. poloviny 19. století v Evropě a v Anglii (Taylor 2003). Na paloucích, nebo uprostřed rondelů byly umístěny buď přímo sochy, nebo různé sochařské prvky, jako třeba vázy na soklech. Byla zde vytvořena důmyslná soustava průhledů a průseků na hlavních i vedlejších osách, které otvíraly výhledy jak na zámek, tak ze zámku ven do krajiny.

Někdy ve 2. polovině 19. století byl park obehán kamennou zdí s několika vstupními branami.

Zde je třeba říci, že v této době byl měšický park považován za **jedno z nejvýznamnějších arboret v Čechách**.

Podle fotografií z archivu rodiny Nosticů bylo nejbližší okolí zámku pojednáno ve formálním reprezentativním stylu. Stříhané tvarované tisy, kobercové letničkové záhony. Tento styl uspořádání nejbližšího okolí zámku přetrval až do jeho zkonfiskování v roce 1945, kdy byly tyto úpravy zrušeny, nebo tematicky pozměněny (Žerebáková 2001).

Obrázek 23: Vzhled areálu s parkem v roce 1853.
Foto: Jan Vachuda (z archivu OÚ Měšice)

Od konce 19. století je doloženo budování pěstitelských i okrasných skleníků. Vznikla oranžerie a fíkovna u jižního okraje parku.

Kolem roku 1885 byly provedeny úpravy toku vody a různé drenáže. To jistě souvisí se zřízením rybníka, jež byl napájen potokem, do kterého byly svedeny drenáže z okolních polí. Potok ústil do rybníka přes terénní stupně a vytvářel tím efekt padající vody. V tomto prostoru, asi 70 metrů jihovýchodním směrem od zahradního průčelí zámku, trávilo panstvo v létě hodně času a byl odtud veden průhled na zámek.

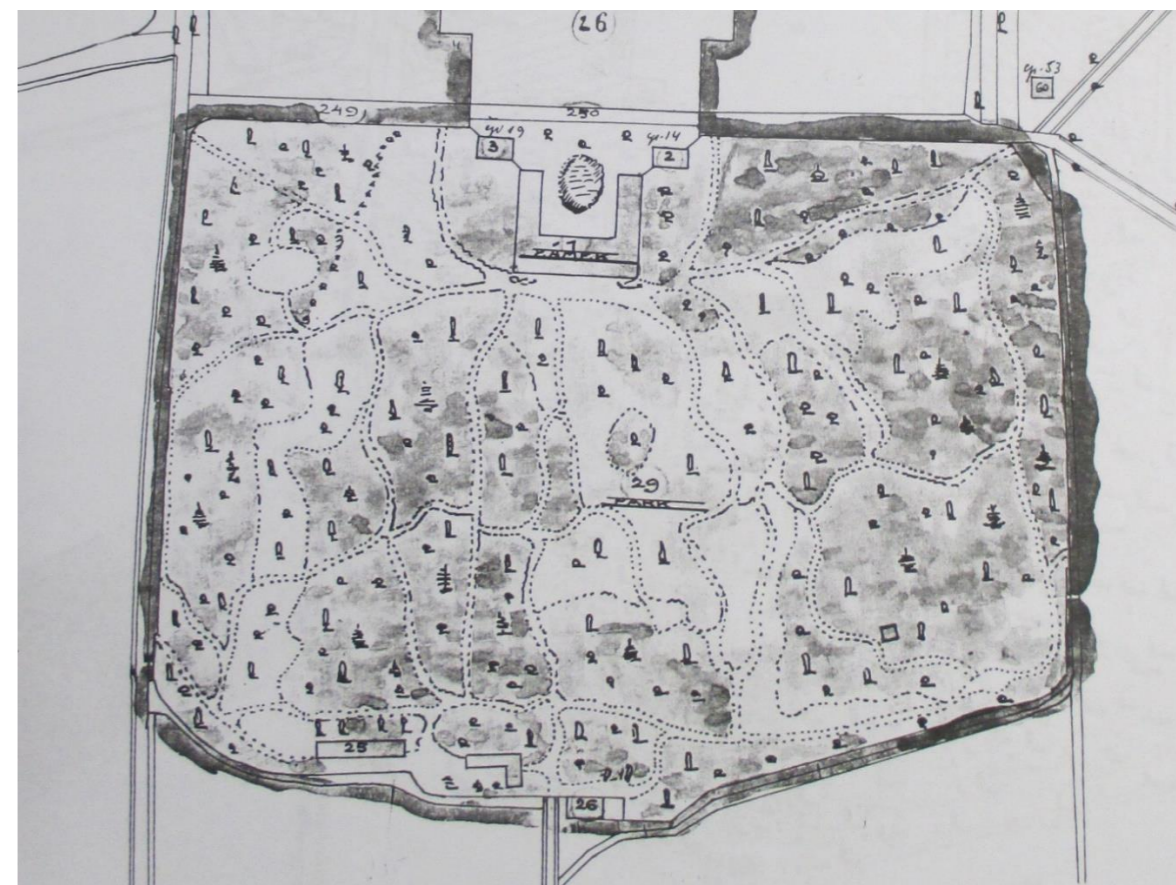
Bohožel v 50. letech 20. století, v období, kdy byla v zámku Politická škola ROH, byly drenáže svedeny jinam, rybník byl vysušen a na jeho místě byla zřízena cvičná střelnice. Obec Měšice má však v úmyslu rybník v parku obnovit a některé kroky k tomu již byly provedeny.

Poblíž rybníka se také nacházel domeček pro děti, zmenšenina chaloupky, kde děti pěstovali zeleninu a chovali kozy a ovce. Tento domeček se však nedochoval.

Dalším prvkem v blízkosti rybníka byla soška panny Marie na kamenném soklu s klekátkem. Soška byla dovezena z Florencie někdy na počátku 20. století (Bejlek 2018. Osobní sdělení). Prostor byl pečlivě

upraven a oddělen stříhaným habrovým plotem. Sem se chdívala často modlit paní hraběnka. Dnes je tu pouze pozůstatek kamenného podstavce.

V parku byly však další sochařské prvky. Na paloučcích byly umístěny vázy na soklech, které umocňovaly romantickou atmosféru místa (Turner 2013).

Obrázek 24: Plánek parku ze 2. poloviny 19. století.
Foto: Jan Vachuda (z archivu OÚ Měšice)

Podél vyvýšené cesty zvané pongang, která spojovala zámek se skleníky, se nacházelo dvanáct soch andílků zobrazujících legendu o sv. Zitě (na počest dcery hraběte Ervína, Sity). Cesta byla navíc zaklenuta trelážemi s popínavými růžemi. Ani tyto prvky se do dnešní doby nedochovaly. Jen na několika místech jsou patrné zbytky po soklech. Sochy se v poválečných letech ztratily neznámo kam.

A nakonec asi nejzajímavější jsou čtyři podpěrné sochy Atlantů a Herkula dovezené v roce 1911 z Vídně z jakéhosi zbouraného paláce. Sochy se naštěstí v parku nacházejí dodnes. Jsou umístěny na konci centrálního paloučku podél hlavní osy vedoucí k Hovorčovické bráně.

Z dalších prvků, více méně již technického rázu, je možno zmínit studnu s kopulí na sloupech v palladiovském stylu, nebo dřevěnou pumpu u statného jírovce poblíž bývalého palmového skleníku v jižní části parku. Studna, i když bez vody, je zde stále, ale kopule se sloupy byla někdy v 70. letech ukradena, neboť byla z mědi a je tedy nasnadě, kde asi skončila. Chystá se však její rekonstrukce. Nedaleko studny byla nádržka na vodu na zalévání.

Nedaleko hlavního průseku je sklípek, ze kterého údajně vedou podzemní chodby až k Mratínu. Dnes je z bezpečnostních důvodů zasypán.

Kromě bezpečnostní funkce sloužil sklípek i k uchování řezaných květin, sestrojených a připravených květinových vazeb, ale pravděpodobně i k uchování užitkových potravin.

Podél cesty pongang, ale i na jiných místech podél cest, byla rozmístěna odpočívadla s bíle lakovanými lavičkami, někdy i se stolečky.

V parku měli Nosticové i hřbitov pro zvířata (v jižní části u potoka), tenisový kurt (západně od pongangu), tvarované keře (kohout z buxusu), květinové záhony u budovy, či bludiště ze stříhaných buxusů (na místě dnešní zásobárny vody). Jistě i mnoho dalších prostorů a palouků s nejrůznějším využitím (např. lípy s vázou, rondel dubů s vázou, louka okolo platanu, louka okolo červenolistých buků), avšak jejich přesnou funkci a napojení na trasy v parku již pravděpodobně nezjistíme.

Kromě parku v jižní části zámeckého areálu tu byla ještě zahrada v severní části, okolo pavilonu, kde byly stáje a jízdárna a kde také bydlel správce obory. Náznak jejího uspořádání je patrný z map 1. vojenského mapování (obrázek 21). Pozdější zmínka o tzv. „kuchyňské zahradě“ je z roku 1896, kdy byla zanesena do plánu v měřítku 1: 500. Jsou zde uvedeny i některé plodiny, které se zde pěstovaly. Bylo zde množství záhonů se zeleninou a bylinkami do kuchyně, ovocný sad a vodní nádrž. V roce 1913 přibýly skleníky k rychlení jahod a jemných zelenin.

Tato zahrada byla zničena v roce 1948, kdy byla „upravena“ na cvičiště Sokola. Všechny stromy byly vykáceny, záhony rozorány a nádrž vysušena. Na jejich místě vzniklo fotbalové hřiště, které je zde dodnes. Pavilon jízdárny od té doby chátrá.

Celý zámecký areál však pokračuje i nad rámec centra obce. Je propojen se svým okolím.

Například významné cesty byly mezi zámeckým parkem a Malou bažantnicí. Dále na východní stranu z parku směrem k Velké bažantnici tzv. hraběčina cesta modřínová (vykácena a rozorána v 50. letech 20. století). Tou se dalo dojet až k Mratínu, kde býval cukrovar. Další významná alej byla javorová mezi bažantnicemi (pokácena v roce 1914), a lipová alej podél silnice z Měšic k rozcestí na Novou Ves.

Stromořadí a cesty sloužily nejen jako dopravní spojky, nebo jen pro projížďky na koni, ale také souvisely s šetrným hospodařením s pozemky (drenážní příkopy, protierozní bariéry). Některé aleje byly i užitkové pro pěstování ovoce (Vachuda 2018).

Samotný zámecký park je nutné chápat jako protipól k severní části areálu a jako propojení zámku s okolní krajinou (Žerebáková, 2001). Z čistě praktického hlediska však tento park, situovaný na opačné straně, než byl hospodářský dvůr, kde probíhaly rušné každodenní činnosti, představoval pro rodinu Nosticů onu „zahrada za domem“ – oázu klidu, kde se dalo relaxovat během chvil volna. K tomu měla napomoci i snaha o vytváření různých romantických zákoutí a celková koncepce parku, včetně výběru a rozmístění rozmanitých taxonů stromů a keřů.

Jak již bylo řečeno výše, park je koncipován jako přírodně – krajinářský park anglického typu (Otruba, 2005). Je to tedy napodobenina jakési ideální lesní a luční krajiny s loučkami, zákoutími, rybníčkem, potokem, obohacená o umělé průseky a průhledy, které ale ve finále působí také přírodním dojmem. Navíc byla kompozice doplněna cestní sítí, různými drobnými stavbami a porůznu rozmístěnými sochami. Výrazného efektu je dosaženo střídáním zapojeného porostu, louček a pasek a solitérních dřevin, popřípadě jejich skupinek.

Z louček je nejvýznamnější centrální travnatá louka před jižním průčelím zámku podél hlavní osy. Ta je opticky zakončena čtveřicí soch Atlantů a Herkula. Mezi sochami pak pokračuje průhled k hovorčovické bráně. Téměř na konci tohoto průhledu (ležícího na hlavní ose) je po pravé straně krásný *Cedrus libani*. Ten je v dobrém zdravotním stavu a plně osvobozen od porostu břečťanu. Opozdál se nachází velmi pěkný a starý *Taxus baccata*, a ještě dále statný *Aesculus hippocastanum*. Nalevo od osy roste skupinka *Pinus sylvestris* s jedním krásným exemplářem *Pinus strobus*.

Obrázky 25 a 26: *Cedrus libani*, *Taxus baccata* a *Aesculus hippocastanum* v jižní části parku.

Foto: Jan Vachuda

4.3 Historie a vývoj hospodářského dvora a pavilonu s kuchyňskou zahradou

Zatím jsme se zde podrobně zabývali hlavně samotným zámekem a zámeckým parkem, To, co je však na měšickém areálu zřejmě nejcennější je komplex budov zámku, hospodářského dvora a k němu paralelně připojených dvou ulic poddanských chalup, jež společně utvořily základ budoucí obce Měšice.

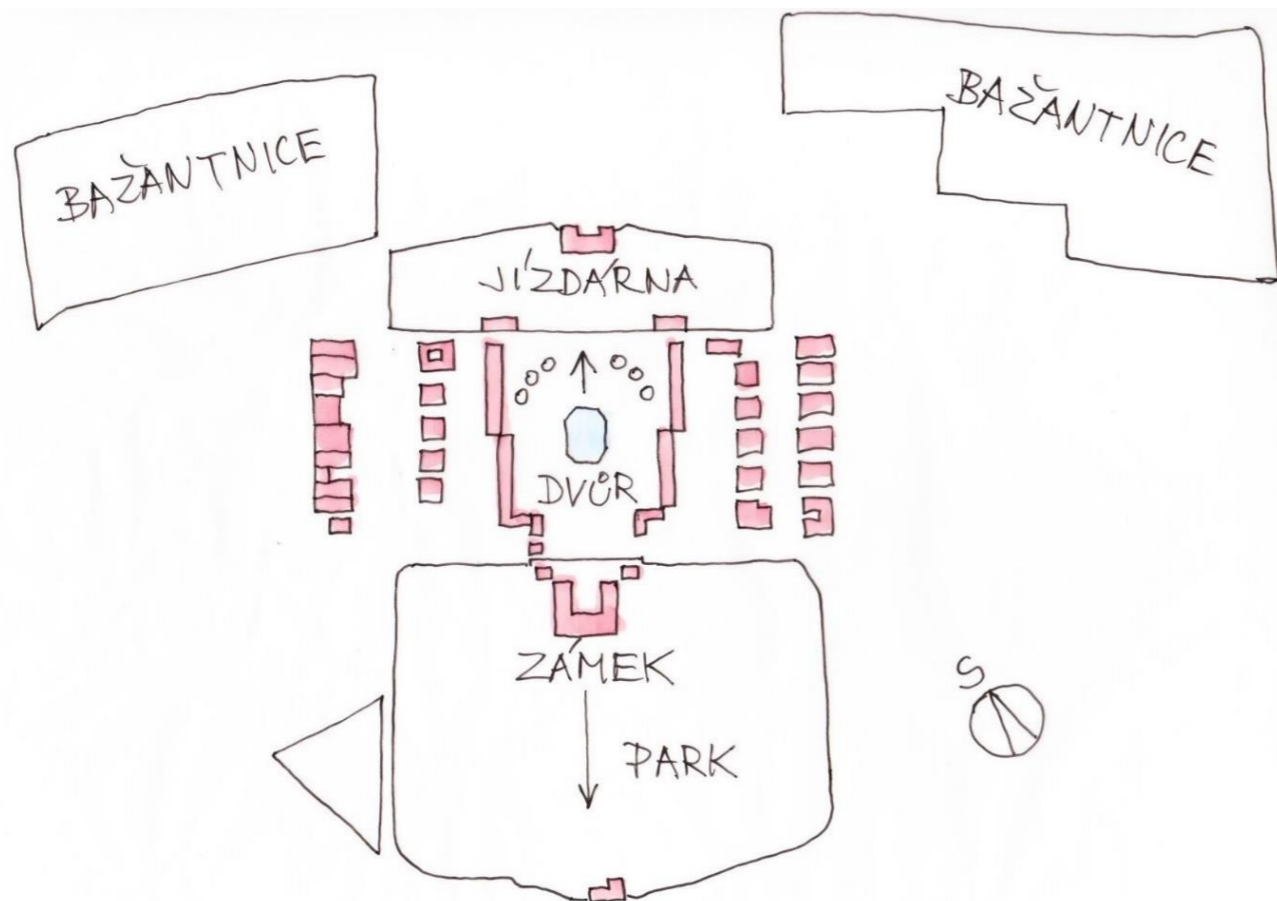
Obrázek 27: Letecký snímek z roku 2015 zachycuje barokní urbanistické jádro obce Měšice se zámekem, parkem, hospodářským dvorem, jízdárnou a paralelní vesnicí. Foto: <http://www.mesice.org/>

Jak uvádí Biegel (2013), tento urbanistický počín spojení zámku s monumentálním hospodářským dvorem a paralelní vesnicí nemá v české a možná ani středoevropské architektuře obdoby.

Nejdříve je třeba se zamyslet nad okolnostmi vzniku tohoto unikátního komplexu.

Odborné historické prameny shodně uvádějí, že autorem návrhu urbanistického konceptu je tatáž osoba, jež vyprojektovala samotný zámek, tedy tyrolan Antonín Haffenecker. Girska a kol. (1991) se však domnívá, že to není možné. Jmenovitě autor celkového urbanistického uspořádání není znám. Důkladným rozbořením však bylo zjištěno, že nejdříve se začaly stavět dvě paralelní ulice poddanských chalup, a to už ve 40. letech 18. století. Předávací listiny k chalupám nesou sice letopočet 1759, ale je doloženo, že stavba vesnice probíhala v letech 1746-47. Nejpozději tedy ve druhé polovině 40. let 18. století již musel být hotov celkový návrh areálu.

„Dle zápisné knihy pražských stavitelů je za autora obecně považován tyrolan Antonín Haffenecker, který je v Praze doložen již jako stavitel od roku 1752. Je tedy otázkou, kdo je tvůrcem celkového plánu, který musíme zařadit již do 2. poloviny 40. let 18. století.“ píše Girska (1991).

Obrázek 28: Schéma rozložení celého zámeckého areálu.

Kresba: Jan Vachuda

Během stavby vesnice stavitel, tedy hrabě Nostic, bydlel ještě v původním zámku (barokně prestavěné renesanční tvrzi) a poddaní zemědělci a řemeslníci ve starých chalupách stojících na místě budoucího hospodářského dvora. Teprve když byla dostavěna nová vesnice, tito se přestěhovali a staré chalupy byly strženy. Na jejich místě pak v 60. letech 18. století byla vystavěna dvě osově souměrná křídla

dvora. Až když bylo toto vše hotovo, byl stržen původní zámek a podle plánů (teď již zcela prokazatelně) Antonína Haffeneckera postaven nový.

Zámek, jenž je těžištěm celého areálu, byl tedy vystavěn až úplně nakonec, a to v letech 1767-1775. S největší pravděpodobností byla rovnou v této etapě postavena boční křídla zámku, přestože některé prameny uvádějí, že se tak stalo až v etapě druhé v letech 1780-1790. Na výřezu z I. vojenského mapování (viz obrázek 21), tedy okolo roku 1780, jsou obě křídla již zobrazena. Ve druhé fázi výstavby, která probíhala v 80. letech 18. století, byla boční křídla zvýšena o jedno patro. Není bez zajímavosti, že to bylo také proto, aby zde mohlo vzniknout (v pravém křídle) unikátní zámecké divadlo. To bohužel vzalo za své při naprosto neodborných přestavbách ve 2. polovině 20. století.

Zámecká budova je tedy centrem a těžištěm celého urbanistického komplexu (viz obrázek 28). Jeho středem probíhá hlavní kompoziční osa. Ta není nijak zvlášť zviditelňována, kromě dlouhé aleje navazující na zámecký park a směřující přes horizont do sousední obce Hovorčovice, kde je opticky zakončena shlukem hospodářských budov (rovněž patřících Nosticům a budovaných ve stejné době jako zámek).

Na severní straně pak mezi oběma křídly zámku vzniká čestný dvůr, který několika menšími příčnými, částečně obytnými budovami, přechází ve velkoryse pojedený hospodářský dvůr. Ten tvoří osově souměrné dvojice podlouhlých křídel, jež se směrem k severu ještě rozšiřují. Blíže k zámku byly konírny (východ) a jízdárna (západ). Za nimi pak ještě rozevřenější protilehlé stodoly s centrálním patrovým rizalitem sípek.

Uprostřed tohoto prostoru, který má úctyhodné rozměry zhruba 300 x 200 metrů se nachází rybník. Ten měl pravděpodobně v počátku břehy vytvarované do typicky barokního tvaru střídajících se konkávních a konvexních oblouků. Dnes je vodní plocha spíše oválného tvaru, avšak při bližším pohledu lze původní tvar ještě vyčíst. Není ale divu, že se původní formální tvar břehů nedochoval, neboť již v počátcích byl ve dvoře čilý provoz a pohybovalo se zde množství hospodářských zvířat. Je i doloženo, že tato zvířata zde byla plavena a koupána (Žerebáková 2001).

Na protilehlá křídla dvora pak z obou stran přiléhaly dvě řady poddanských chalup. Tím byly vymezeny ulice, jež probíhají přesně podél dalších dvou vedlejších kompozičních os, rovnoběžných s hlavní osou, které areál z východu a ze západu uzavíraly. Ve východní části vesnice bydleli řemeslníci a živnostníci, v západní pak rolníci a zemědělci. V každé z ulic byl také statek (Girska a kol. 1991).

Obrázek 29: Panoramatický pohled na východní křídlo hospodářského dvora a část vodní plochy.

Foto: Jan Vachuda

Dále k severu areál protínala komunikace vedoucí podél osy kolmé na osu hlavní. Stejně tak na jižní straně dvora, mezi jeho jižní částí a čestným dvorem zámku vedla další osa, opět s komunikací (příjezd k zámku) a také příčná.

Za severní komunikací pak celý areál opticky uzavírá budova pavilonu stojící protilehle k zámku. Zde byla jízdárna, stáje a byt správce. Okolo se rozkládala takzvaná kuchyňská zahrada. Ta byla původně koncipována jako formální ornamentální zahrada (viz obrázek 21), avšak později, někdy ke konci 19. století, byla přeměněna na zahradu kuchyňskou, kde se pěstovala zelenina a bylinky pro zámeckou kuchyni. V části prostoru byl vysazen ovocný sad.

Budova pavilonu se na severu rozevívá dvěma křídly a přechází v architektonicky nepojednané závoďišť. Celou kompozici pak na severu uzavírají dvě protilehlé bažantnice (viz obrázek 28).

Pavilon tvoří optický protipól k budově zámku. Po roce 1949 byla mezi příčnou komunikací a pavilon vysazena dvouřadá lipová alej. Ta však narušuje původní koncept přehlédnutelnosti celého dvora. Záměrem bylo, aby obě budovy uzavíraly celý prostor a byly odevšad viditelné. Dnes tomu tak bohužel není a tato skutečnost výrazně degraduje estetickou hodnotu tohoto urbanistického díla.

Zničen je i efekt zrcadlení pavilonu ve vodní hladině při pohledu z balkonu zámku, stejně tak zrcadlení zámku při pohledu od pavilonu.

Obrázek 30: Budova pavilonu, jež má kompozici ze severu opticky uzavírat, se ztrácí za nevhodně vysazenou lipovou alejí

Foto: Jan Vachuda

Obrázek 31: Zámek, který má prostoru dominovat, již není za clonou nevhodně vysazených dřevin a náletů téměř vůbec vidět.

Foto: Jan Vachuda

Podobně z opačného pohledu, kdy by měl zámek celému prostoru dominovat, je tento původní záměr narušen. Zámecká budova není za clonou nevhodně vysazených dřevin a náletů prakticky vůbec vidět.

Prostor samotného hospodářského dvora byl v průběhu doby, kdy jej spravovali Nosticové, využíván mnoha způsoby. Z počátku fungoval jako běžný hospodářský dvůr. Chodil přes něj dobytek, koně, hospodářské zvířectvo a panoval zde čilý ruch. Také tu byla políčka s hospodářskými plodinami. V pozdější době, kdy se Nosticové začali věnovat chovu ušlechtilých závodních koní, měl prostor charakter jízdárny. Z dobových fotografií je doložena oválná tréninková dráha, tvarem připomínající podkovu (viz obrázek 17). Povrch byl trávníkový a jeho seči se získávalo seno pro koně. V té době, tedy zhruba od počátku 20. století, rostly v nejbližším okolí středového rybníka pobřežní rostliny jako kosatce a orobince.

Avšak, jak uvádí Žerebáková (2001), tento prostor byl vždy volný a přehlédnutelný a jeho cílovým pohledem bylo průčelí zámku, před nímž byla hradba z vysokých stromů sázených do otevřeného půlkruhu.

Zvláštností tohoto konceptu je tedy také to, že záměrem stavitelů a vlastníků panství, tedy Nosticů, bylo propojení zámku, kde žili, s prostorem, kde probíhala hospodářská činnost jejich poddaných. Zámek byl odevšad dobře vidět a každý tedy neustále věděl, kdo je tady pánem.

Zároveň i panstvo mělo své „zaměstnance“ stále na očích.

K tomu, aby přeci jen byl udržen určitý odstup, fungoval již zmíněný otevřený půlkruh vysokých stromů vysazených poblíž zámku. Jestliže tedy pohled ze severního průčelí zámku kontroloval dění ve dvoře a ve vesnici, z opačné, jižní, strany byl výhled do zahrady a do parku, kde jistě panoval tolik potřebný klid. Sem se také rodina Nosticů velmi často uchylovala, obzvláště v letních měsících.

Tato jižní strana areálu byla, jak jsme již uvedli výše, zprvu upravena jako formální ornamentální zahrada francouzského typu, pouze s rostlinnými výsadbami a bez jakýchkoli stromů (viz obrázky 21 a 22). Velmi brzy však byl prostor zahrady zvětšen a upraven jako anglický krajinářský park (viz obrázky 23 a 24). Stalo se tak někdy v polovině 19. století.

O tom, jaké bylo přesné uspořádání vegetačních prvků v samotném hospodářském dvoře máme bohužel jen minimum informací. Stejně tak o druzích stromů, keřů, nebo květin, které zde byly vysazeny, se můžeme jen dohadovat. Žádné osazovací plány se nedochovaly.

Víme například, že na rozhraní čestného dvora zámku a hospodářského dvora byl vysazen již zmíněný otevřený půlkruh vyšších stromů. Mohlo se jednat o lípy, jírovce, nebo jiné vzrostlejší druhy. Tento půlkruh měl sice zámek od dvora pocitově oddělovat, ale byl uprostřed otevřený, takže umožňoval výhled oběma směry.

Dnes je v tomto prostoru skrumáž různých druhů stromů a průhled je již znemožněn.

Obrázek 32: Skrumáž různých druhů stromů před zámkem znemožňuje průhled.

Foto: Jan Vachuda

Na opačné straně dvora, před severní příčnou komunikací, byl na počátku 20. století vysazen podobný otevřený půlkruh lip, avšak opačně orientovaný. Stalo se tak u příležitosti výročí 25 let vlády císaře Františka Josefa I. Toto stromořadí se zachovalo dodnes, ale stromy už bohužel nejsou v nejlepší kondici a některé dokonce chybí.

Obrázek 33: Západní polovina otevřeného půlkruhu lip zhruba 100 let starých.

Foto: Jan Vachuda

Podle zákresů v mapách vojenských mapování a dle dochovaných plánů to vypadá, že na hlavním prostranství dvora a v okolí rybníka nerostly žádné stromy. Ještě v první polovině 20. století, jak je vidět na několika leteckých fotografiích, je toto prostranství volné (viz obrázek 17). Jen okolo rybníka je patrný porost příbřežních rostlin, jako jsou kosatce a orobince.

O tom, jak původně vypadal čestný dvůr, také mnoho informací nemáme. Čestný dvůr je prostor před hlavním vstupem do zámku, z boku vymezený jeho dvěma křídly. Mezi ním a hospodářským dvorem vede příjezdová komunikace, jež je zároveň vedlejší kompoziční osou (kolmou na osu hlavní). Je to místo, kam návštěvník, nebo rezident přijede, vystoupí z vozu, nebo z kočáru a hlavním vchodem vejde do zámku. Musí to být prostor reprezentativní a musí být nějakým způsobem propojen se zámeckou budovou. Zpravidla zde bývá ostrůvek, buď s reprezentativním záhonem, nebo dřevinami, nebo vodním prvkem, který je možno objet kočárem po vysazení pasažérů. Je to vlastně taková malá zahrada před vstupním průčelím zámku.

Podle dochovaných kreseb, plánů, nebo z map vojenského mapování je jisté pouze to, že uprostřed měšického čestného dvora byl ostrůvek. Na některých těchto vyobrazeních má tvar oválu, na jiných poněkud komplikovanější, typicky barokní tvar s konvexním a konkávním prolamováním. Tento parter byl pravděpodobně tvořen ornamentálním květinovým záhonem, možná s nízkým stříhaným plůtkem. O tom, jak vypadal zbytek dvora, nemáme žádné informace. Mohl být například celý vysypán zhutněným pískem, nebo drceným kamenivem (tak to alespoň vypadá na dobových vyobrazeních), anebo zde mohly být cesty, jako je tomu dnes, a zbytek tvořil trávník.

Obrázek 34: Fotografie čestného dvora se středovým ostrůvkem z počátku 20. století.
Zdroj: archiv OÚ Měšice

Dnes je středový ostrůvek travnatý s několika jalovcovými keři. Před vchodem do zámku je potom umístěna busta zakladatele Františka Antonína Nostice. Ostrůvek má tvar čtverce se zaoblenými rohy a kolem něho je asfaltová cesta stejného tvaru. Boční partie jsou opět zatravněné.

Ještě je třeba zmínit, že prostor před zahradním průčelím zámku, tedy z jižní strany, také vypadal jinak než dnes.

Byla zde větší zpevněná plocha, pravděpodobně vysypaná pískem a po celé délce fasády se nacházel ornamentální květinový záhon podobného stylu, jako ostrůvek v čestném dvoře. V tomto podlouhlém květinovém a travnatém parteru přerušném jen uprostřed u východu ze zámku byly v pravidelných intervalech vysazeny do kužele stříhané jehličnaté dřeviny. Jednalo se zřejmě o tůje, nebo tisy. Tím byla naznačena propojenost severní a jižní strany zámku. Pak již prostranství volně přecházelo v rozlehlou travnatou centrální louku a park.

Obrázek 35: Ostrůvek uprostřed čestného dvora (severní průčelí) dnes.
Foto: Jan Vachuda

Obrázek 36: Současná podoba zahradního (jižního) průčelí zámku.
Foto: Jan Vachuda

Obrázek 37: Parter se stříhanými stromy před zahradním průčelím zámku na počátku 20. století.
Zdroj: archiv OÚ Měšice (z archivu Nosticů)

V současnosti travnatá louka sahá až k zámku, vyjma prostoru před vstupními dveřmi. Zde je nyní vysazen otevřený půlkruh z tují. Opodál je ještě skupinka nízkých cypřišů, ovšem již jen náhodně umístěných pouze na jedné straně.

Vzhledem k tomu, že měšický areál je ve vlastnictví obce a že v budově zámku sídlí nestátní zdravotnické zařízení, nedostává se na údržbu venkovních prostor dostatek finančních prostředků. Park a okolí zámku občasně udržuje místní zahradní architekt pan Turek. Byly zde tedy v nedávné minulosti a stále jsou prováděny nějaké dílčí a místní zákroky. Celkově však chybí jednotný koncept.

Girsa (1991) ve své Ověřovací studii k regeneraci areálu zámku v Měšicích píše: „Jsme nuceni konstatovat, že se zde jedná o jednu z nejvýznamnějších zámeckých realizací závěrečného období baroka na našem území.“

Jeho nesporné kvality bude třeba dále zkoumat při podrobném stavebně historickém průzkumu. Již nyní lze ale prohlásit, že míra dochování areálu přes veškerá pozdější narušení je taková, že si uchovála veškeré podstatné rysy a je v našem památkovém fondu nezastupná. Její vhodné využití a tím i záchrana je proto naší morální povinností“.

4.4 ZHODNOCENÍ PODKLADOVÝCH ÚDAJŮ

Je tedy nepochybné, že urbanistický komplex zámeckého areálu v Měšicích má ve své monumentálnosti, jedinečnosti a také stupni zachovalosti nesmírnou kulturní hodnotu. To, že je odbornou i laickou veřejností jaksi přehlíženo, má několik důvodů. Domníváme se, že tím hlavním je způsob jeho využití. S tím se pojí nedostatek prostředků na údržbu a také škody napáchané v minulosti. Některé z těchto škod jsou již bohužel zřejmě nevratné, jako třeba nevhodné přepažení jednoho z křídel zámku a s tím spojený zánik unikátního zámeckého divadla, avšak mnohé se dají ještě napravit, pokud se tak stane včas. To se týká zejména nutnosti rychlé opravy budov západního křídla hospodářského dvora, ale i mnoha dalších věcí.

Jak již ale bylo řečeno výše, hlavním problémem měšického areálu je nevhodný způsob využití. To, že se v budově zámku nachází nemocnice se může zdát jistě bohužel, ale podle našeho soudu je tato skutečnost v mnohém ke škodě věci. Pro zámek, park i celý areál to znamená nedostatek zájmu i financí na rekultivaci a rozkvet tohoto místa. Domníváme se, že ani pro samotné pacienty, kteří jsou často nepohybliví, není prostředí chátrajícího zámku to nejvhodnější.

Tématem této práce však není ani tolik zámek samotný, ale spíše návrh koncepce, jež by propojila a sjednotila jeho nejbližší okolí, tedy čestný dvůr, hospodářský dvůr a centrální louku za zámkem. A v této sféře se dá udělat mnohé.

V naší práci se nebudeme příliš zabývat ani parkem, neboť se domníváme, že nejdříve je třeba vyřešit nejbližší okolí zámku, a až bude toto hotovo, pak přijde na řadu park. V současné chvíli je stav parku vcelku dostačující.

Jisté je, že prostory okolo zámku potřebují revitalizaci. Jaký koncept však zvolit? Co je zde nejpodstatnější?

Jsme přesvědčeni, že hlavní devizou měšického areálu jsou barokní urbanistické principy, na kterých byl založen, tedy symetrie, osovost, průhledy, gradace a propojení s okolní krajinou. Na druhou stranu některé z barokních prvků zase nemusejí být nezbytné. I v průběhu vlastnictví Nosticů byly mnohé z nich opuštěny. Formální francouzská zahrada byla zrušena a nahrazena mnohem přirozenějším anglickým krajinnářským parkem. Původně ryze zemědělská funkce hospodářského dvora ustoupila chovu koní. Vždy však bylo dbáno na to, aby ony základní původní barokní principy nebyly porušeny. A v tomto duchu bychom chtěli postupovat při práci na návrhu revitalizace.

V našem návrhu se chceme inspirovat stavem areálu v posledním období, kdy ho spravovala rodina Nosticů a vlastně se ideologicky vrátit k tématu chovu a výcviku koní. Jak jsme řekli, využití dvora je otázkou klíčovou. Je již nemyslitelné, aby sloužil jako v dobách svého založení k provozu zemědělství a chovu hospodářských zvířat.

Chov koní je tou nejzajímavější alternativou a kladem je, že je zde návaznost na dobu, kdy celý areál dobře fungoval a prosperoval ve správě rodu Nosticů.

Základ kompozice bude v našem návrhu představovat reminiscence oválné tréninkové dráhy okolo centrální vodní plochy. Ta bude doplněna o paprskovitě se rozbíhající soustavu spojovacích cest, jež bude kopírovat vedlejší kompoziční osy. K tomuto základnímu obrazci budou připojeny další obslužné cesty tak, aby byl hospodářský dvůr dobře prostupný. Důležité také bude obnovení pohledů podél kompozičních os, a to především té hlavní severo jižní (mezi zámkem a pavilonem).

K tomu bude potřeba odstranění velkého počtu nevhodných dřevin a také nevhodných staveb. Zámek sice bude pocitově mírně oddělen od hospodářského dvora, ale celý prostor musí být přehledný. K tomuto účelu použijeme otevřený půlkruh vzrostlých stromů v prostoru mezi čestným a hospodářským

dvorem. Na opačné straně dvora, tedy před pavilonem, považujeme za nezbytné zrevitalizovat stávající opačně orientovaný otevřený půlkruh lip. Přímo před pavilonem pak navrhujeme odstranění stávající lipové aleje podél hlavní osy, jelikož ta znemožňuje průhled na zámek i na pavilon.

Centrální vodní plocha bude upravena do oválného tvaru a výsadba dřevin v jejím okolí bude zredukována. Tím dosáhneme obnovení hlavního průhledu a prostoru tím navrátíme původní monumentálnost.

Upraven bude také četný dvůr, kde se v současnosti nacházejí příliš vysoké a objemné jehličnany, které rovněž brání ve výhledu. Plocha bude upravena tak, aby hlavní vstup do zámku byl odkrytý a z příjezdové cesty viditelný.

Na opačné straně zámku, tedy směrem do parku, bude jako završení celé kompozice na centrální louce na hlavní ose zbudována jednoduchá vodní nádrž s fontánou. Tento prvek louku oživí a z pohledu ze zámecké budovy dotvoří prostor v harmonický celek.

To jsou tedy zhruba hlavní body, z kterých bude náš návrh vycházet.

Obrázek 38: Jihovýchodní okraj zámeckého parku s pobořenou zdí porostlou břečťanem.

Foto: Jan Vachuda

5 VLASTNÍ PROJEKT

Areál zámku Měšice. Krajinářské řešení návaznosti zámku na vstupní prostor a areál hospodářského dvora a vazba zahradního průčelí zámku na centrální louku.

Na počátku práce na našem návrhu oživení prostor zámeckého areálu v Měšicích stály dvě základní otázky. Za prvé, co je vlastně na tomto prostoru nejcennější a mělo by se podpořit, a za druhé, jaký by měl být vlastně jeho hlavní účel? Jsme toho názoru, že odpověď na první otázku je celkem jasná. Hlavní devizou areálu je jeho kompozice a upořádání. Původní myšlenka stavitelů spočívala v osovém uspořádání všech jednotlivých částí, tedy budov, volných ploch a vegetace, do harmonického, dynamického a vpravdě monumentálního celku. Členění podle jedné hlavní a několika vedlejších kompozičních os a systém průhledů podél těchto os je tedy to, co činí toto místo výjimečným, a tedy to, co by mělo být v návrhu využito a podpořeno.

Otázka druhá, tedy jaký by měl mít prostor vlastně účel, je již složitější. Je jasné, že původní funkce dvora, tedy hospodářská, již zřejmě nepřichází v úvahu. Vzhledem k tomu, že v budově zámku je dnes nemocnice (a nic nenasvědčuje tomu, že by se to v brzké době mohlo změnit) je také nemožné, aby se zde znovu praktikoval chov koní. V současnosti tedy hospodářský dvůr nemá účel žádný, snad kromě občasných procházek místních lidí, pořádání občasných táboráků, nebo rybaření na centrálním rybníku. Ani pacienti nemocnice tento prostor příliš nevyužívají, neboť zde nejsou žádné cesty, a když se ctějí projít, jdou raději na opačnou stranu zámku do parku.

Místo má však velký potenciál. Je obklopeno barokními budovami, je rozlehlé a v rovině, a hlavně je zde přímo uprostřed krásný a velký vodní prvek, tedy centrální rybník.

Jsme toho názoru, že pokud se prostor revitalizuje vhodným a zajímavým způsobem, mohl by zde vzniknout velmi kvalitní veřejný prostor, který by sloužil místním občanům, pacientům nemocnice a jejich návštěvám, ale také potenciálním návštěvníkům Měšic.

POPIS NÁVRHU

Těžiště našeho konceptu spočívá ve vybudování veřejného parku v prostorách bývalého hospodářského dvora. Navrhujeme tedy jistou reminiscenci uspořádání z období počátku 20. století, kdy areál ještě vlastnili a užívali Nosticové. Z několika málo dochovaných fotografií lze odvodit tvar tréninkové dráhy pro koně, který celému prostoru dominoval. Jedná se o na jedné straně zúžený ovál symetrický kolem hlavní osy a obepínající centrální rybník. Tvarem tento obrazec připomíná koňskou podkovu. V pomyslném středu rybníka je pak střed celé kompozice. Ze zúžené strany oválu pak vedou dvě z něho vybíhající spojovací cesty směrem k budově zámku. Kromě toho je prostor dvora ještě dvakrát protnut šikmými vedlejšími osami, které se kříží opět ve středu kompozice, tedy uprostřed vodního prvku. Navíc jsou zde ještě příčné cesty spojující jednotlivé hospodářské budovy s tréninkovou dráhou.

V našem pojetí však tento ovál již nebude sloužit k výcviku koní, ale bude to hlavní okruh promenády parku. Podobnost s koňskou podkovou však bude stále připomínat původní účel dvora.

Uvnitř velkého promenádního okruhu bude ještě jeden menší ovál, který bude obepínat vodní plochu v její těsné blízkosti. Zde navrhujeme rozšířená odpočívadla s lavičkami a mobiliárem. Oba ovály budou

propojeny diagonálními cestičkami. Povrchy všech těchto komunikací uvnitř samotného dvora budou mlatové.

Od budovy jízdárny na severním okraji areálu povede přímo v hlavní ose lineární mlatová cesta směřující do středu kompozice. Ta bude jen nakrátko přerušena příčnou silnicí (která však je také součástí původní kompozice) a povede středem dvora skrze velký ovál až do malého oválu obepínajícího rybník. Na druhé straně se opět vydá jakoby směrem k zámku, avšak nedorazí až přímo k němu. Uprostřed travnatého parteru před zámkem bude zakončena kruhovým odpočívadlem, kde bude nainstalována socha zakladatele měšického areálu Františka Antonína hraběte Nostice-Rienecka (která se v současnosti nachází před vchodem do zámecké budovy).

Uvnitř obrazce vytyčeného cestní sítí budou vcelku rozsáhlé travnaté partery. Ty budou na některých místech osazeny stromy, ale vždy tak, aby nenarušovaly kompoziční průhledy. Hlavní osa musí být prostupná a bez zábran po celé své délce (s výjimkou ne příliš velké busty hraběte Nostice).

5.1 Kácení nevhodných dřevin (a odstranění nevhodných staveb)

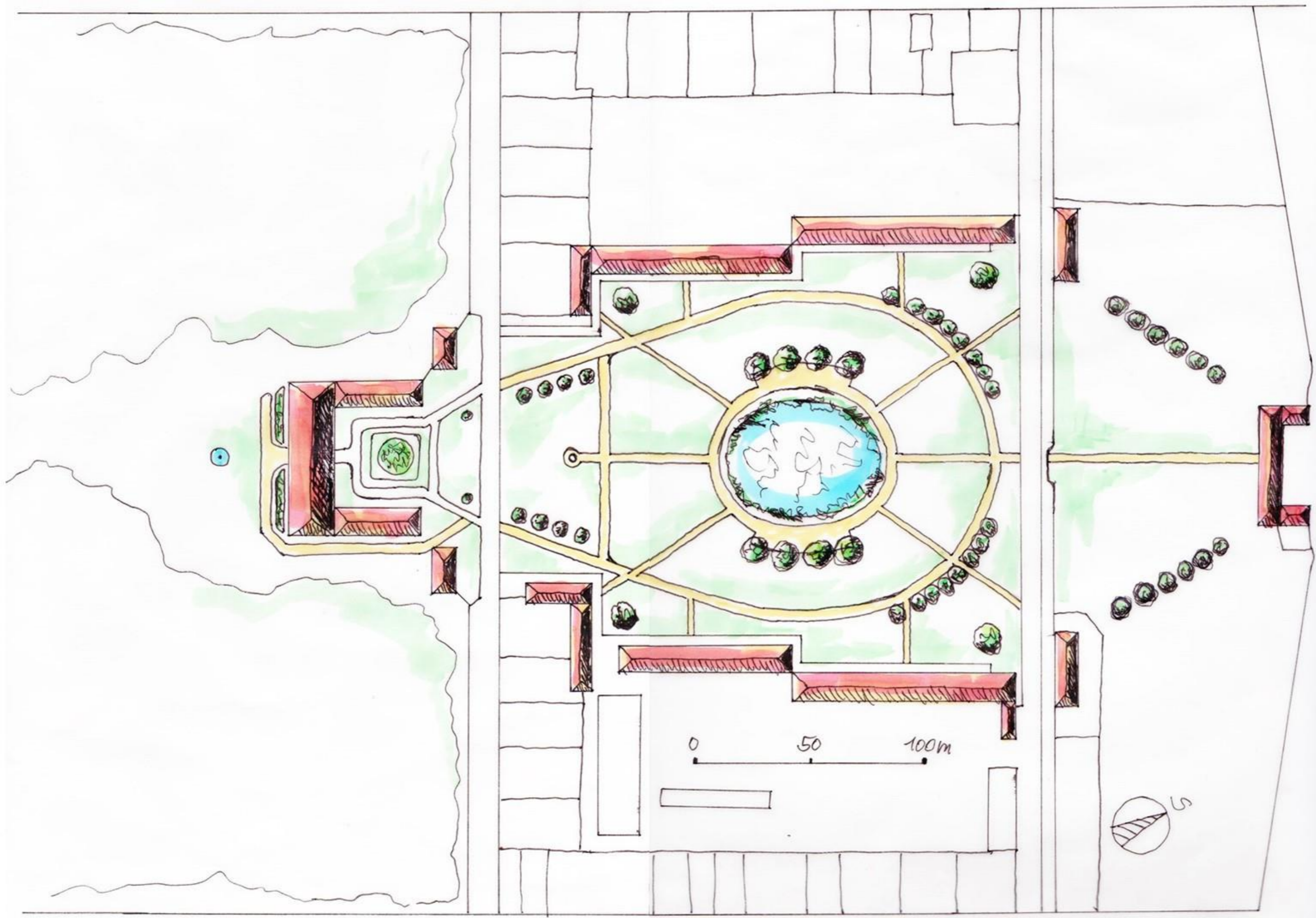
V současnosti je prostor dvora zarostlý různými dřevinami a je tedy nepřehledný. Z tohoto důvodu je tedy nutné provést rozsáhlé kácení většiny těchto stromů. Z kompozičních důvodů je to nevyhnutelné. Také bude nutné odstranit zde se nalézající provizorní stavby.

Jedině tímto radikálním vyčištěním bude možné prostor opět zharmonizovat. Dřeviny, tedy většinou stromy, budou vysazeny nové, a to tak, aby splňovaly výše uvedená kompoziční kritéria. V našem návrhu počítáme převážně s domácími druhy stromů (viz osazovací plán níže).

Obrázek 39: Letecký snímek současného stavu areálu s chaoticky rozmístěnými dřevinami bránícími v průhledech a v prostupnosti celého prostoru dvora.

Zdroj: Google maps.cz

Obrázek 40: Půdorys návrhu. Autor: Jan Vachuda

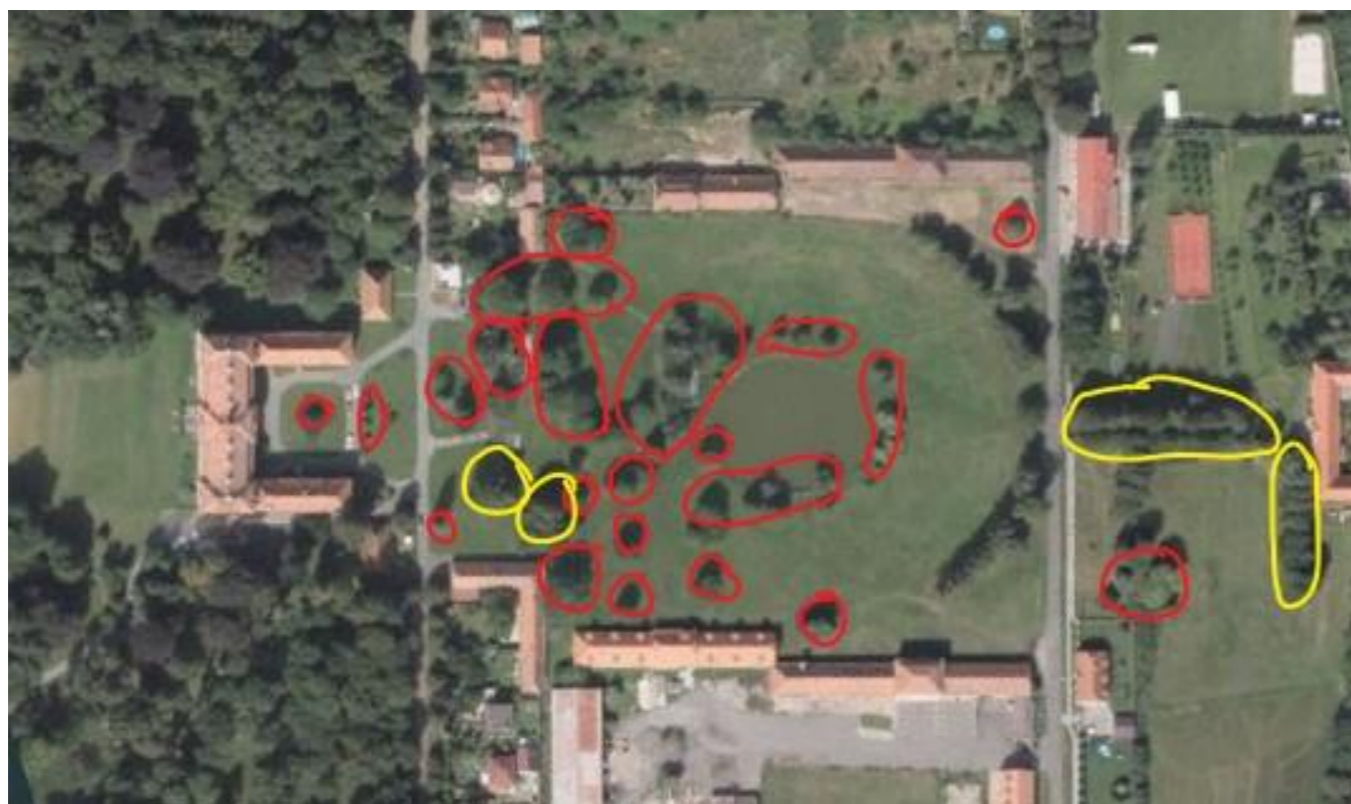
Dalším problematickým prvkem je lipová alej lemující přístupovou cestu k budově jízdárny na severním okraji areálu. Ta byla, jistě v dobrém úmyslu, vysazena až za socialismu, ovšem bohužel značně narušuje původní principy prostupnosti a přehlednosti. Navíc leží přímo na hlavní ose. Dnes již značně vzrostlé stromy zabraňují průhledu ze zámku na jízdárnu a naopak.

V naší koncepci navrhuje zrušení této aleje a vysazení aleje nové, ne však na hlavní ose, ale jako široce rozevřené stromořadí sbíhající se k jízdárně (viz návrh).

Avšak vzhledem k tomu, že se jedná o kvalitní, zdravé a krásné vzrostlé stromy, na které navíc jsou místní obyvatelé zvyklí, budou na místě dočasně ponechány. Bude nutné zredukovat řezem objem jejich korun a jejich výšku, aby budova jízdárny byla přece jen alespoň zčásti viditelná. Až námi navrhovaná nová alej (která již nebrání průhledu podél hlavní osy) bude vzrostlejší, nevhodné stromy se buď odstraní, nebo nechají dožít.

V samotném hospodářském dvoře bude v první řadě nutné opravit chátrající budovy (konírny) v jižní části levého křídla.

Poté bude provedeno kácení nevhodných dřevin, což jsou kromě otevřeného půlkruhu lip, dvou lip solitérních a již zmíněné aleje prakticky všechny (viz obr. 41). Ony dvě lípy jsou opět velmi cenné vzrostlé stromy, takže budou začleněny do námi navrhované kompozice.

Obrázek 41: Červeně jsou vyznačeny dřeviny, které je z kompozičních důvodů nezbytné odstranit, žlutě ty, které budou dočasně ponechány i když kompozičně nevyhovují (z důvodu jejich vysoké hodnoty).

Schéma: Jan Vachuda

Otevřený půlkruh stoletých lip v severní části dvora bude v našem návrhu použit. Bude však nutné dosazení chybějících kusů a dotažení oblouku směrem k zámku (viz návrh obr. 40). Stávající stromy budou ošetřeny redukčním a omlazovacím řezem, a nově vysazené kusy musí být již vzrostlejší stromy, aby opticky tvořily jeden celek.

Všechny ostatní méně hodnotné stromy budou z kompozičních důvodů odstraněny. Jmenovitě se jedná o všechny dřeviny v okolí rybníka, až na dvě lípy všechny stromy v prostoru mezi zámkem a rybníkem a také dřeviny v čestném dvoře. Posledně zmiňované jsou menší stromky a keře, ale opět jsou z kompozičního hlediska umístěny zcela nevhodně. Vzrostlý jalovec uprostřed středového záhonu zcela zablokuje vchod do zámku (z pohledu od příjezdové cesty), a zároveň znemožňuje přehlednutí hospodářského dvora od tohoto hlavního vchodu, což je nežádoucí.

Zároveň s kácením budou odstraněny nevhodné stavby, jakési provizorní přístřešky nacházející se poblíž vodní nádrže. Čistírna odpadních vod, jež se nachází v prostoru mezi čestným dvorem a rybníkem, musí být upravena tak, aby nebyla viditelná. Stavba bude zapuštěna hlouběji pod terén a překryta vrstvou zeminy a oseta trávou (opticky zanikne v okolním trávníku).

Poté budou provedeny terénní úpravy. V ideálním případě by bylo vhodné celou plochu dvora znovu založit. Prostor není úplně v rovině a stávající trávník není homogenní. To by však bylo finančně nesmírně náročné (v rádech milionů korun) a tak bude stačit opravení terénních nerovností a dosetí trávníku v problematických místech. Kompletní vyrovnání a znovuzaložení trávníku by však bylo mnohem lepší.

Před jižním, zahradním průčelím zámku bude vybudována mlatová cesta, která se po pravé straně zámecké budovy na severní straně napojí na pravou příjezdovou komunikaci. Ta bude sloužit jako vstup ze severní části do zámeckého parku. Na toto mlatové prostranství se bude vstupovat také hlavním zahradním východem ze zámku. Po obou stranách východu budou vysazeny dva osově souměrné úzké trvalkové záhony sahající až k oběma rohům budovy. Po stranách zahradního vchodu do zámku budou po dobu sezóny umístěny dvě velké nádoby se vzrostlými agáve (*Agave americana*).

5.2 Kašna s fontánou na centrální louce

Dominantním prvkem zahradního průčelí zámku a centrální louky bude kruhová kamenná kašna s fontánou uprostřed. Tato kašna bude mít v průměru 7 metrů a bude umístěna na hlavní ose na louce zhruba 25 metrů od zámku, s výškou 50 cm nad terénem. Bude vlastně uzavírat celou kompozici a připomínat osově rozvržení prostoru na opačné straně zámku, avšak přirozenou formou. Vodní prvek se zvukem vody dopadající zpět na hladinu dodá louce i celému parku nový rozměr.

Kašna bude řešena velmi jednoduše, až minimalisticky, bez nějakých ozdob. Důraz bude kladen právě na vodu. Bude také řešena tak, aby na jejím rozšířeném a zaobleném okraji bylo možné posedět a v klidu se kochat okolními krásami. Při pohledu z louky se bude ve zčeřené vodní hladině odrážet zámek. Naopak při pohledu ze zámku se v ní bude odrážet obloha.

Kašna bude složena ze dvanácti totožných segmentů, podobně jako ciferník hodin. Segmenty pak budou odlity z umělého kamene. Voda v ní bude cirkulovat a jen občas bude doplněna (kvůli ztrátám z výparu). Vzhledem k náročnosti provedení instalaci tohoto prvku specializovaná firma. Jedná se sice o prvek dosti finančně nákladný (odhadem kolem pěti set tisíc korun), ale jsme přesvědčeni, že výrazně oživí prostranství před zámkem a dodá i větší hodnotu celému parku.

Vzhledem k tomu, že rybník, který se původně v parku nacházel je vlivem dlouhodobé devastace prakticky bez vody, bude kašna jediným vodním prvkem na této straně zámeckého areálu. Kromě estetické funkce a celkového obohacení prostoru také přispěje ke zlepšení mikroklimatu, zvláště v parných letních dnech.

Na několika místech po obvodu kašny budou v kameni vyhloubena nenápadná pítka pro ptáky.

Obrázek 42: Kašna s fontánou na centrální louce. Kresba: Jan Vachuda

Obrázek 43: Zahradní (jižní) průčelí zámku s kašnou. Kresba: Jan Vachuda

5.3 Čestný dvůr

Jak již bylo řečeno výše, z prostoru čestného dvora (místo před hlavním vchodem, mezi oběma křídly zámku) budou odstraněny dřeviny, které zacloňovaly průhled. Asfaltová síť příjezdových cest bude zachována, stejně tak středový ostrůvek. Ten však bude přetvořen tak, aby výsadby byly pouze nižšího vzrůstu a nebránily tak pohledu na hlavní vstup do zámku. Předpokládá se samozřejmě, že vstupní portál se sloupovým bude náležitě opraven (v současnosti je zakryt lešením).

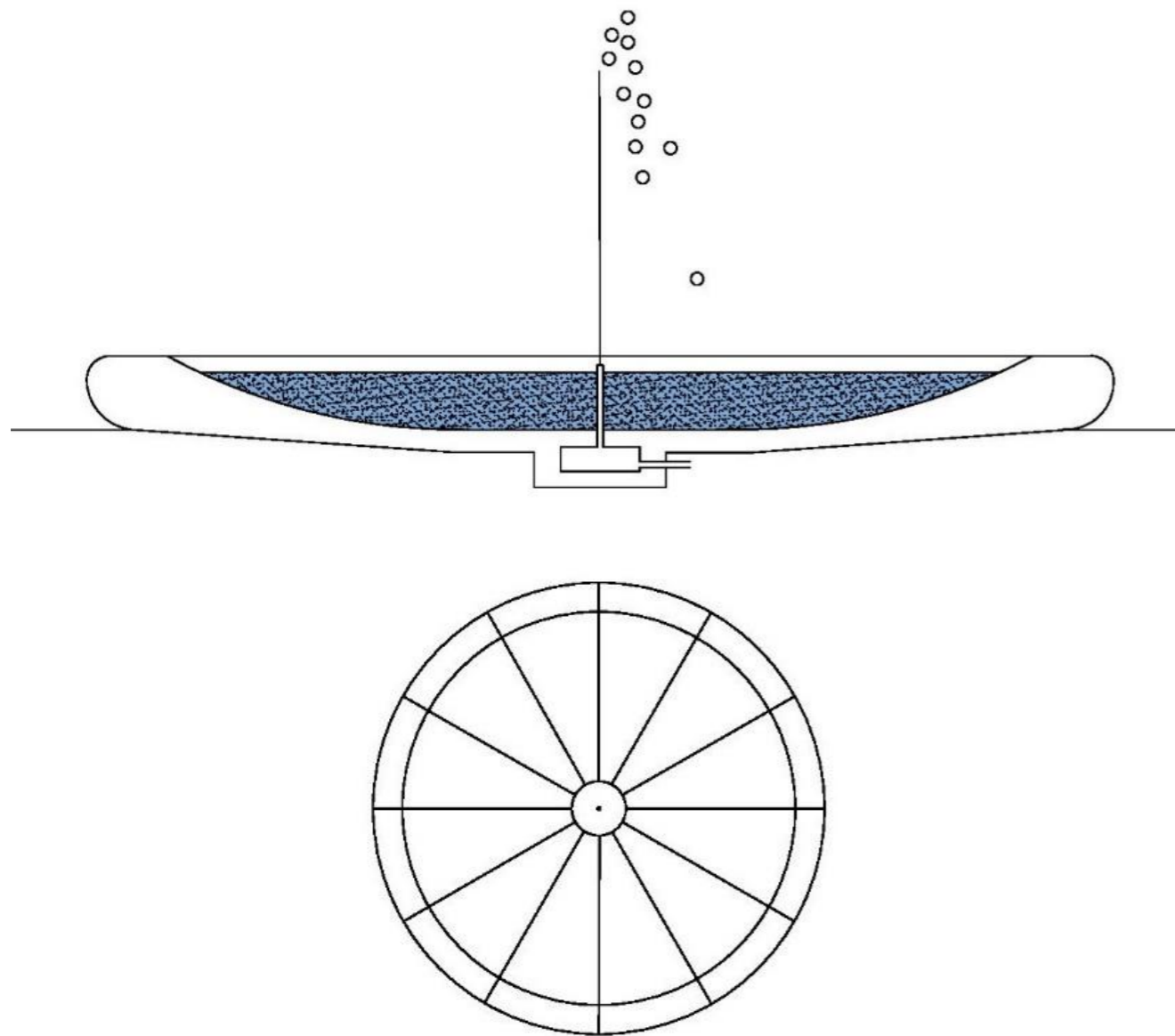
Budou tedy upraveny a dosety trávníky všech parterů. Ve středovém parteru bude upraven trávník a uprostřed vytvořen kruhový trvalkový záhon s mírnou výškovou gradací směrem do středu (skladba rostlin viz osazovací plán níže). Rostliny jsme zvolili v různých barvách, ale nikoli přehnaně pestré.

Tento prostor je sice reprezentativní, ale jsme toho názoru, že vzhledem k celkové kompozici areálu je vhodné jej pojmout spíše v minimalistickém duchu. Pro střední parter u příjezdové komunikace tedy bude travnatý, jen po stranách s dvěma okrasnými keři. Bude tak podpořen rozevírající se průhled směrem do hospodářského dvora a k centrálnímu rybníku. Zámek a plocha hospodářského dvora tak již nebudou odděleny jako je tomu dnes, ale opticky i ideově se propojí.

Busta zakladatele Měšic, Františka Antonína hraběte Nostice-Rienecka, jež se nyní nachází v čtverém dvoře, bude přesunuta poněkud dále od zámku, zato však více do těžiště celé kompozice, na kruhové odpočívadlo na hlavní ose (viz obr. 40, Půdorys návrhu).

Kruhový tvar středového záhonu symbolicky koresponduje s kruhovou kašnou na druhé straně zámku. S trochou fantazie by zde byla i jistá podobnost s ciferníky hodin na zámecké budově. Ty jsou na obou stranách zámku a pohání je jeden hodinový stroj. Oba ciferníky jsou propojené dřevěnou tyčí o délce 22 metrů a celý mechanismus leží přesně na hlavní ose. Stejně jako kruhový záhon v čestném dvoře a kašna na centrální louce.

Jestliže hlavní ploše kompozice, tedy prostoru hospodářského dvora (nyní veřejného parku), dominuje tvar **oválu**, potom v bezprostředním okolí zámku je to **kruh**.

Obrázek 44: Kašna s fontánou z litého pískovce. Průměr 7 metrů.
Schéma: Jan Vachuda

Obrázek 45: Lítý umělý pískovec. Foto: cz.pinterest.com

Obrázek 46: Kulatý záhon v čestném dvoře. Kresba: Jan Vachuda

Obrázek 47: Minimalistické pojetí čestného dvora s kulatým středovým záhonem. Kresba: Jan Vachuda

5.4 Veřejný park namísto hospodářského dvora

V rozsáhlých prostorách bývalého hospodářského dvora tedy navrhujeme veřejný park, který svým uspořádáním bude odkazovat k dobám, kdy zde byli chováni a cvičeni ušlechtilí koně. Mlatovou cestní sítí, jež evokuje tréninkovou dráhu bude prostor rozdělen na několik segmentů. Hlavním prvkem je velký ovál, jež bude sloužit jako jakási promenáda. Zde bude možno si udělat delší procházku a také sledovat kompozici a zámek z různých úhlů. Středem a pravděpodobně také hlavním prvkem je však centrální vodní plocha. K té se bude možné přiblížit téměř z jakéhokoli místa promenády díky četným vedlejším cestám. Vodní plochu bude obepínat vnitřní ovál s odpočívadly a s lavičkami. Zde, pod korunami vzrostlých jírovců (kaštanovníků), se návštěvník bude moci zastavit, posedět a kochat se klidem vodní hladiny.

Důležité také pro nás bylo, aby park přirozeně navazoval na ostatní části areálu, tedy na čestný dvůr, samotný zámek, ale také zámeckou zahradu a lesopark. Na druhé (severní) straně pak na prostor před jízdárnou a jízdárnu samotnou.

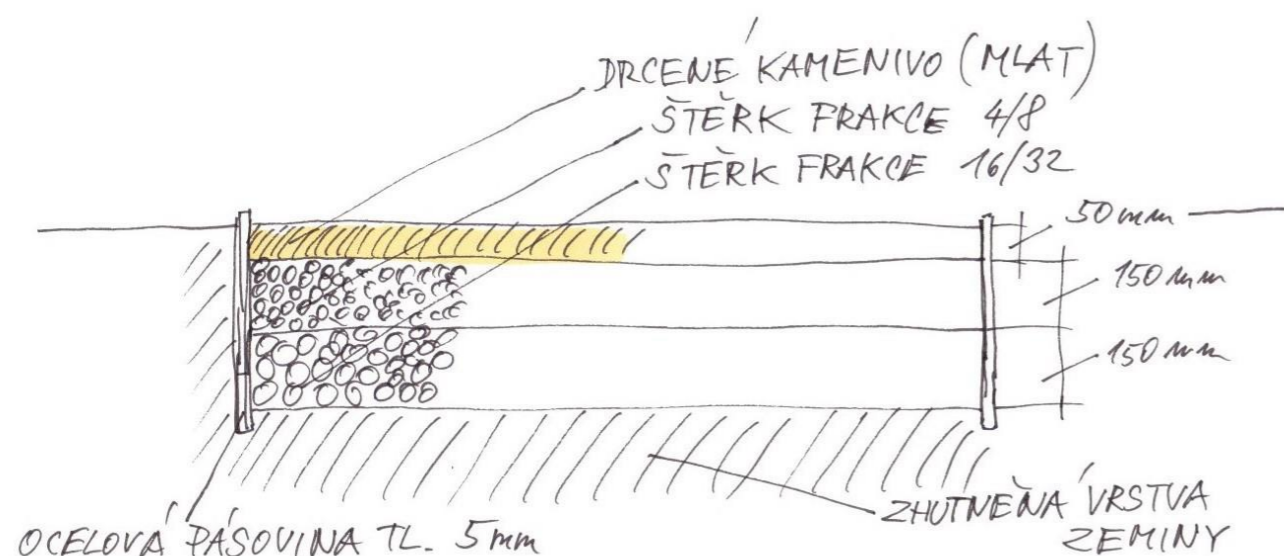
Vedle jisté monumentality podpořené našim uspořádáním jsme také chtěli vytvořit místa intimnější a malebnější, kde by člověk mohl v klidu spočinout, například na trávě ve stínu stromů...

Po odstranění nevhodných dřevin a staveb budou provedeny nezbytné terénní úpravy.

Centrální rybník bude vyčištěn a odbahněn. Jeho poněkud nepravidelný tvar však bude zachován. Břehy budou na několika místech osázeny příbřežní vegetací, jiná budou jen travnatá, aby nebyl zcloněn výhled na vodní hladinu.

V další fázi provedeme vyrovnání terénních nerovností a dosetí trávníku v místech, kde tento chybí, nebo je nekvalitní. Také budou zasypany a osety jámy po vykácených stromech, a zároveň vykopány jámy pro stromy nové. Jelikož budou vysazovány již stromy vzrostlejší, je nutné, aby jámy byly dostatečně velké, tedy alespoň jeden a půl násobku průměru balu, ale spíše více. Zároveň s těmito pracemi bude probíhat vykopání příkopů pro založení cestní sítě a odpočívadel. Kvalitní svrchní vrstva půdy bude použita na zarovnání terénních nerovností v travnatých plochách.

Vnější velký promenádní okruh bude mít šířku 3,5 metru, menší spojovací cesty 2,5 metru. Způsob založení však bude stejný.

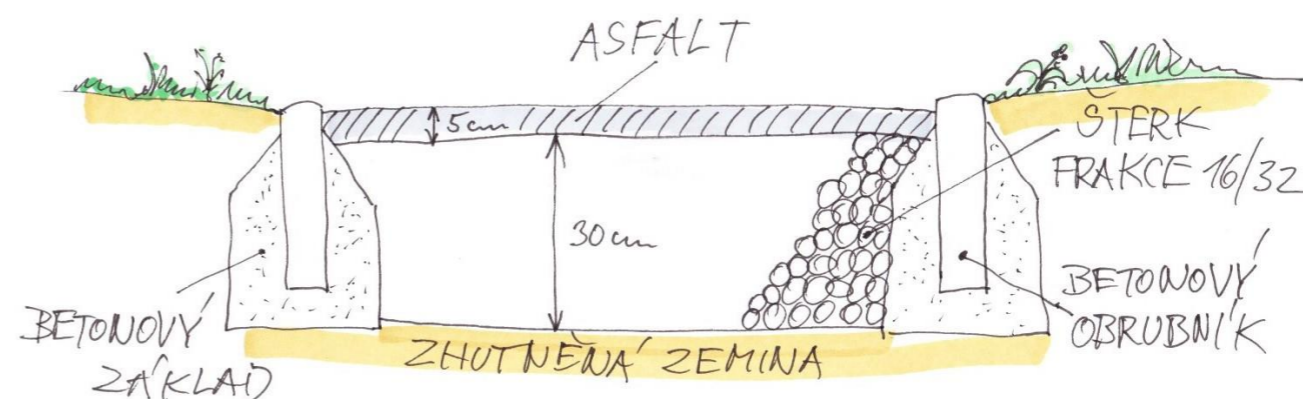
Obrázek 48: Řez mlatovým povrchem. Kresba: Jan Vachuda

Budou vykopány příkopy příslušné šířky a tvaru o hloubce 35 cm. Tvar cest bude z boku vymezen ocelovou pásovinou šířky 500 mm a tloušťky 5 mm kotvenou ocelovými roxory. Spodní vrstva zeminy se uhtní (tlakem 45 hPa). Na tuto zhutněnou plochu přijde 15 cm šterku frakce 16/32 s hutněním po vrstvách. Dále podkladová vrstva šterku menší frakce 4/8, taktéž hutněná po vrstvách. Ve finále bude položen vlastní mlat, tedy drcené kamenivo, a následně kvalitně uhtněn. Takto připravený mlatový povrch má velmi dobré vlastnosti a je poměrně trvanlivý. Pokud je dobře udělán, zimní počasí zvládá velmi dobře. Jeho velkou výhodou také je, že propouští vodu, takže ta se může vsakovat.

Je samozřejmě možné si vybrat z široké škály odstínů mlatu. V našem případě bude ideální klasická barva okrově žlutá. Ta v zeleném trávníku vypadá velmi dobře a přirozeně. Důležité také je, aby mlatová vrstva v příčném řezu byla mírně bombírovaná (ne vodorovná).

Podél bývalých hospodářských budov je třeba vybudovat chodníky. Ty by byly ideální dlážděné, ale vzhledem k tomu, že se snažíme udržet rozpočet v přijatelných mezích, domníváme se, že postačí chodníky asfaltové. Ty budou vybudovány klasickým způsobem.

Vykopeme výkopy do hloubky 35 cm. Z boku vsadíme betonové obrubníky do betonových základů a zhutníme povrch. Položíme vrstvu šterku frakce 16/32 a průběžně hutníme. Nakonec položíme pěticentimetrovou vrstvu asfaltu. Dbáme na to, aby povrch měl spád směrem od budov k trávníku.

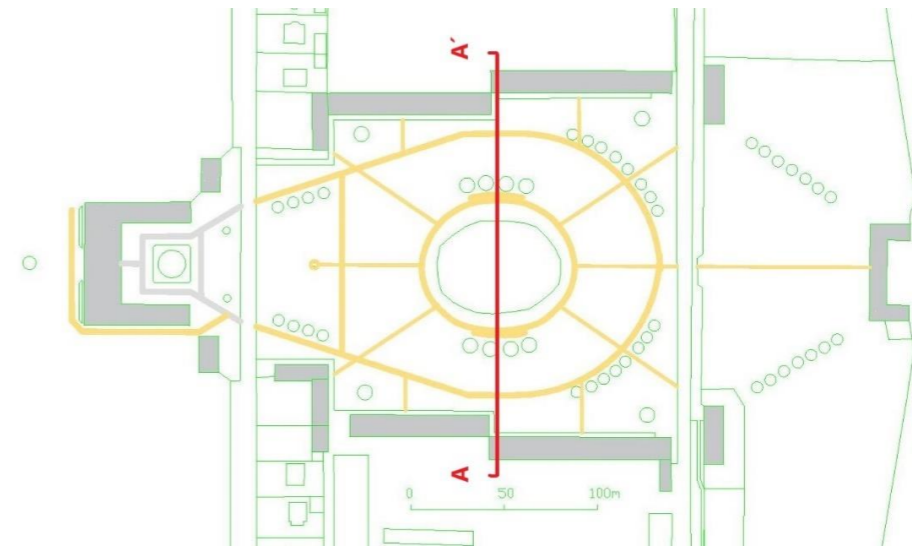
Obrázek 49: Řez asfaltovým chodníkem. Kresba: Jan Vachuda

5.4.1 Výsadba vegetačních prvků

Po dokončení těchto prací tedy máme plochu připravenou a můžeme začít sázet vegetační prvky.

V samém centru parku bude okolo vnitřního oválu obepínajícího rybník vysazeno 8 již vzrostlejších jírovců (*Aesculus hippocastanum*), lidově kaštanovníků. Jsou umístěny po 4 kusech na každé straně oválu, hned za odpočívadly s lavičkami. V podstatě za každou z laviček bude vzrostlý strom. Stromy jsou rozmístěny symetricky podél hlavní osy, takže nebudou bránit v průhledu podél této osy.

Stromy vzrostlejší sázíme proto, aby tento centrální prvek kompozice již od začátku plnil svou úlohu. Zároveň je také vhodné, aby po celkem masivním kácení původních dřevin byly na místě hned náhradní plnohodnotné stromy. Je samozřejmé, že tyto jírovce nebudou již dospělé, velké stromy, ale přeci jen již vzrostlejší školkařské výpěstky. Jejich výška by měla být okolo 5-7 metrů. Vysazeny tedy budou tzv. čtyřikrát přesazované vysokokmeny o obvodu kmene 50-60 cm.

Obrázek 50: Řezopohled A-A' napříč parkem skrze vodní prvek. Nahoře schéma vedení řezu. Kresba: Jan Vachuda

Takovéto stromy mají kořenový bal značně velký, kolem 120 cm v průměru. Z toho důvodu je nutné, aby výsadbové jámy měly kolem 2 metrů v průměru a hloubku kolem 1 metru.

Stromy také budou muset být řádně ukotveny, a to čtyřmi masivními kůly s příčkami.

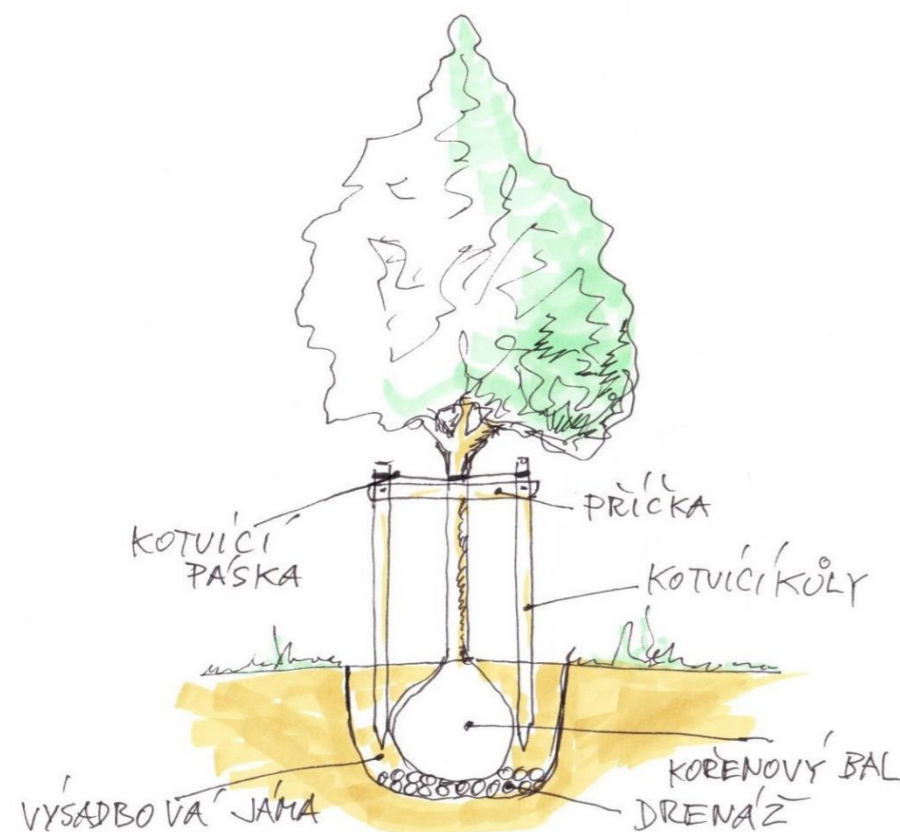
Poté budou jámy zasypány kvalitní zeminou a stromy budou pravidelně zalévány, alespoň jednou týdně po dobu 1 roku. Na tomto místě je výhodou, že v blízkosti rybníka stromy nebudou mít problém dosáhnout na hladinu spodní vody. Po nějaké době, až se zemina slehne, bude terén vyrovnán (dosype se zemina) a oset travním osivem.

Těchto 8 stromů tvoří jeden z pilířů celé kompozice. Jírovce jsou stromy s krásným mohutným habitem. Na jaře krásně kvetou a v létě poskytují stín.

Dalším výrazným vegetačním prvkem je otevřený oblouk lip srdčitých (*Tilia cordata*) kopírující oválnou „dráhu“ na severní straně dvora. Tyto lípy sem byly vysazeny před více než sto lety (u příležitosti kulatin císaře Františka Josefa II), ale bohužel oblouk není kompletní. Bude nutné některé stromy dosadit v mezerách, kde chybí. Také bude nutné (z kompozičních důvodů) oblouk v jeho širší části o jeden strom prodloužit.

S výsadbou budeme postupovat podobně, jako v případě jírovců, s tím rozdílem, že stromy budou o něco menší. Navrhujeme *Tilia cordata* čtyřikrát přesazovaný vysokokmen o obvodu kmene 30-35 cm. To odpovídá výšce zhruba 4-5 metrů. Výsadbové jámy budou menší, 120 cm v průměru a hloubky 80 cm.

Aby se poněkud srovnal rozdíl ve vzrostlosti starých a nových stromů, budou staré lípy opatřeny řezem pro redukci koruny (zhruba o jednu třetinu) a řezem zdravotním. Jak budou nové lípy dorůstat, oblouk bude čím dál více homogenní.

Obrázek 51: Schéma výsadby stromu s balem a jeho ukotvení. Kresba: Jan Vachuda

Jistým kontrapunktem k tomuto oblouku bude rozevřené strmořadí na opačné straně dvora, blíže k zámecké budově. Navrhujeme opět lípy. Dvě stávající lípy budou do stromořadí začleněny (po provedení redukčního a zmlazovacího řezu).

Jinak stromy budou použity stejné jako v případě oblouku, tedy opět čtyřikrát přesazovaný vysokokmen *Tilia cordata* (lípa srdčitá) o obvodu kmene 30-35 cm. Výsadbové jámy budou stejné jako v předchozím případě.

Rozevřené stromořadí má v kompozici našeho návrhu jasnou funkci. Pocitově mírně odděluje prostor před zámkem a samotný park a vnáší sem výrazný vertikální prvek. Přitom jeho tvar a uspořádání nejen že nebrání výhledu podél hlavní osy (který je klíčový), ale spíše prostor rozevívá. V jistém smyslu zve návštěvníka k procházce do parku. Výrazný efekt bude stromořadí mít i při pohledu ze zámku. Podle toho, kde a v jaké výšce se budeme nacházet, při pohledu z okna, nebo z balkónu, se nám vždy naskytne trochu jiný obraz. Vždy však budeme moci přehlédnout téměř celou kompozici parku. Je také důležité, že prakticky z kteréhokoli místa uvidíme na centrální vodní prvek.

Podobnou funkci má zrcadlově opačně orientované rozevřené stromořadí na protilehlém konci areálu, tedy v prostoru před jízdárnou. To vlastně kompozici zakončuje a vede nás k poslednímu prvku, jímž je právě jízdárna. Ta je jakýmsi protipólem k budově zámku.

Stromořadí je vedeno od dvou budov zakončujících obě křídla hospodářského dvora (dříve to byly dům správce dvora a dům hajného) k rohům jízdárny. Pro zachování vyváženosti jsme zvolili opět lípy. Tato alej onu rozevřenost rozložení celého areálu vrací k hlavní ose. Jízdárna, která se na zadní straně dvěma křídly (podobně jako zámek) opět rozevívá do prostoru může představovat jakýsi spojovací uzel, nebo průsečík os. Kompozice se opět rozevívá přes dvě bažantnice do širé krajiny.

Lípy budou vysazeny stejným způsobem, jako v předchozím případě a budou stejné velikosti.

Tento dvojitý lineární prvek je tedy zaprvé zrcadlovou odpovědí na stromořadí před zámkem, zadruhé však také reakcí na zaoblenost otevřeného půlkruhu stromů kolem oválné dráhy. Obě linie jsou paralelní s šikmými vedlejšími osami. Vše se nakonec vrací opět ke zdroji (hlavní osa).

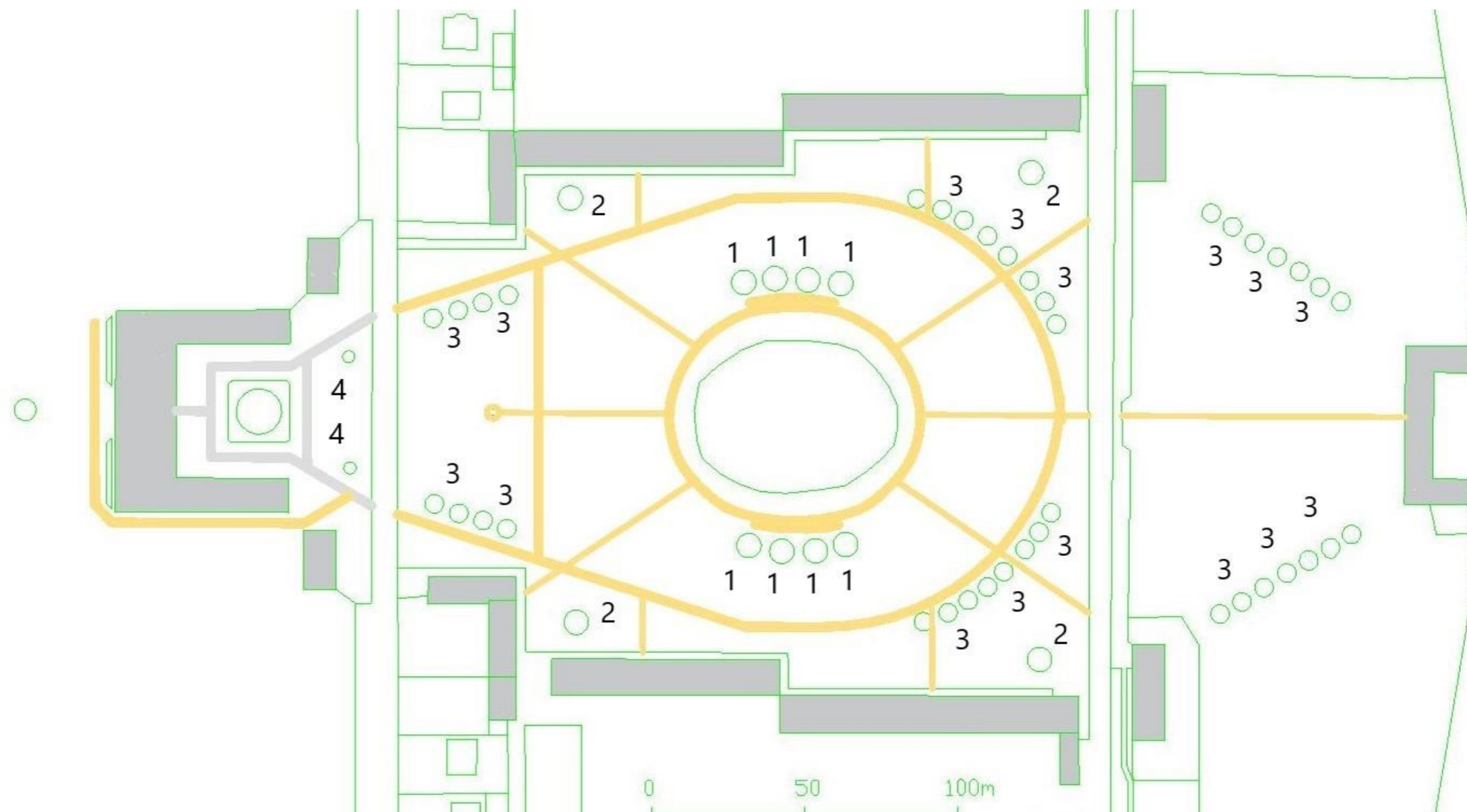
Dvouřadá alej podél hlavní osy, jež vede v současnosti od silnice k jízdárně bude z důvodů uvedených výše dočasně ponechána. Až nová alej vyrostе do patřičné mohutnosti, bude se moci zvážít, jestli starou alej pokácet, nebo nechat dožít. V druhém případě by to však znamenalo, že významný prvek kompozice, tedy jízdárna (protipól k zámku) bude skryt za stromy a celek bude nevyvážen. To by byla větší škoda než škoda na oněch stromech.

Posledním výrazným stromovým vegetačním prvkem v novém parku jsou čtyři solitérní duby v rozích kompozice. Ty symbolizují jakési ukotvení celého rozvržení na čtyřech světových stranách a zároveň ukotvení v půdě, v zemi. Tyto stromy leží na šikmých vedlejších kompozičních osách.

Jsme toho názoru, že duby letní (*Quercus robur*) jsou přesně oním stromem vhodným k tomuto účelu. Dub je vynikající strom jako solitéra. Když má dost místa vyrostе do mohutného a krásného habitu. Navrhujeme tedy vysadit čtyřikrát přesazovaný vysokokmen *Quercus robur* o obvodu kmene 30-35 cm. Výsadbové jámy budou mít průměr nejméně 120 cm a hloubku 80 cm. Podobně jako v předchozích případech budou stromy ukotveny čtyřmi kůly a pravidelně zalévány nejméně jednou týdně po dobu alespoň jednoho roku po výsadbě.

Nakonec do travnatého parteru před čestným dvorem navrhujeme vysadit dva keře zlatice prostřední (*Forsythia intermedia*) po obou stranách, symetricky podle hlavní osy. Keře leží v jedné linii se stromořadím lip dále v parku a budou tedy představovat jakési „nastartování“ těchto linií. Z pohledu od zámku budou linie gradovat do šířky, ale i do výšky. Na jaře pak keře krásně žlutě kvetou.

5.5 Osazovací plány

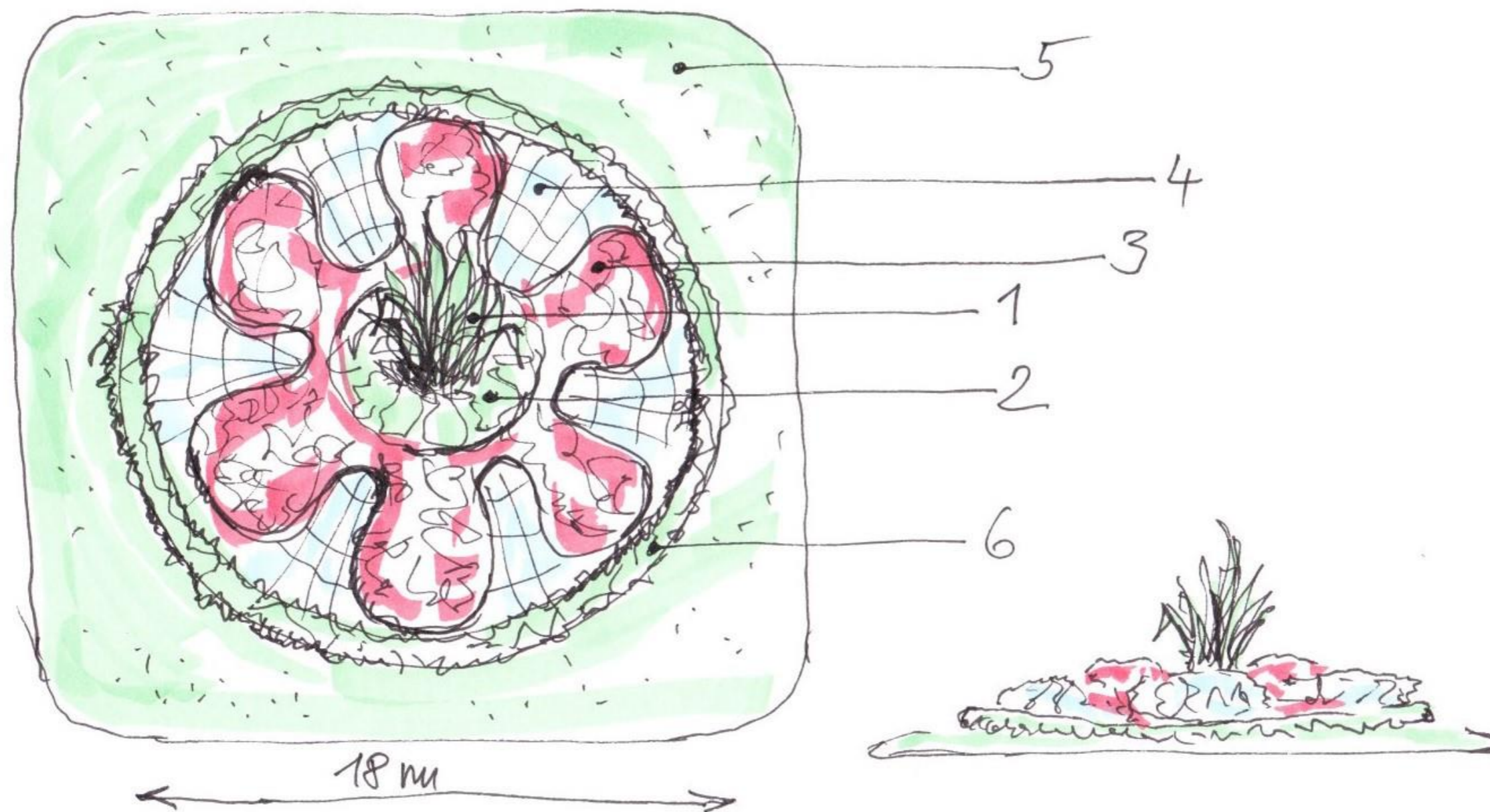
1 *Aesculus hippocastanum* (jírovec maďal)
8 ks

2 *Quercus robur* (dub letní)
4 ks

3 *Tilia cordata* (lípa srdčitá)
38 ks

4 *Forsythia intermedia* 'Spectabilis' (zlatice prostřední)
2 ks

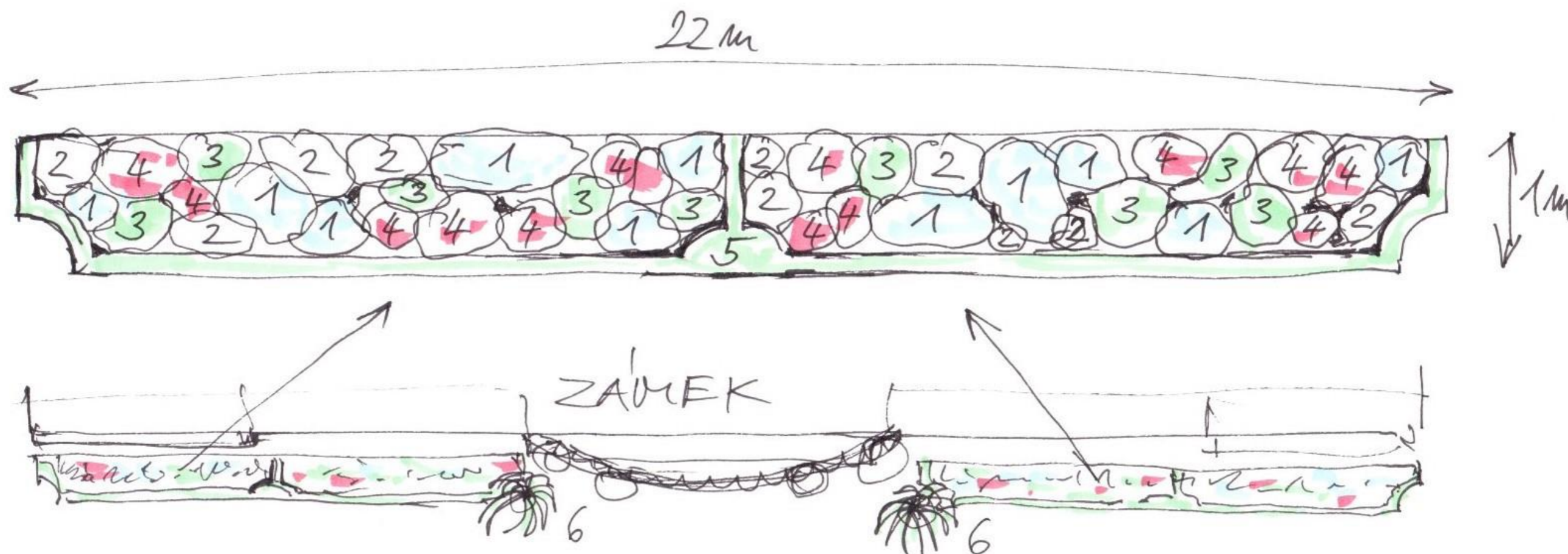
Obrázek 52: Osazovací plán dřevin. Schéma: Jan Vachuda

- 1 *Miscanthus sinensis* 'Gracilimus' 15 ks
- 2 *Miscanthus sinensis* 'Morning light' 80 ks
- 3 *Lychnis chalcedonica* 360 ks
- 4 *Aster amelus* 'Sonora' 420 ks
- 5 Trávník
- 6 *Festuca cinerea* (glauca) 180 ks

Obrázek 53: Osazovací plán kruhového trvalkového záhonu v čestném dvoře (severní průčelí zámku). Kresba: Jan Vachuda

1	<i>Aster amelus</i> 'Sonora'	180 ks
2	<i>Achilea millefolium</i>	140 ks
3	<i>Helictotrichon sempervirens</i> 'Saphirsprudel'	80 ks
4	<i>Lychnis chalcedonica</i>	160 ks
5	Trávník	
6	<i>Agave americana</i>	2 ks

Obrázek 54: Osazovací plán trvalkového záhonu před zahradním (jižním) průčelím zámku. Kresba: Jan Vachuda

Kulatý trvalkový záhon na ostrůvku v čestném dvoře bude výškově gradovat směrem do středu. Od trávniku přes obrubu z nízkých travin (*Festuca cinerea*), dvoudruhovou ornamentální část (již vyššího vzrůstu), až po střed kruhu. Ten bude tvořen vyššími travinami.

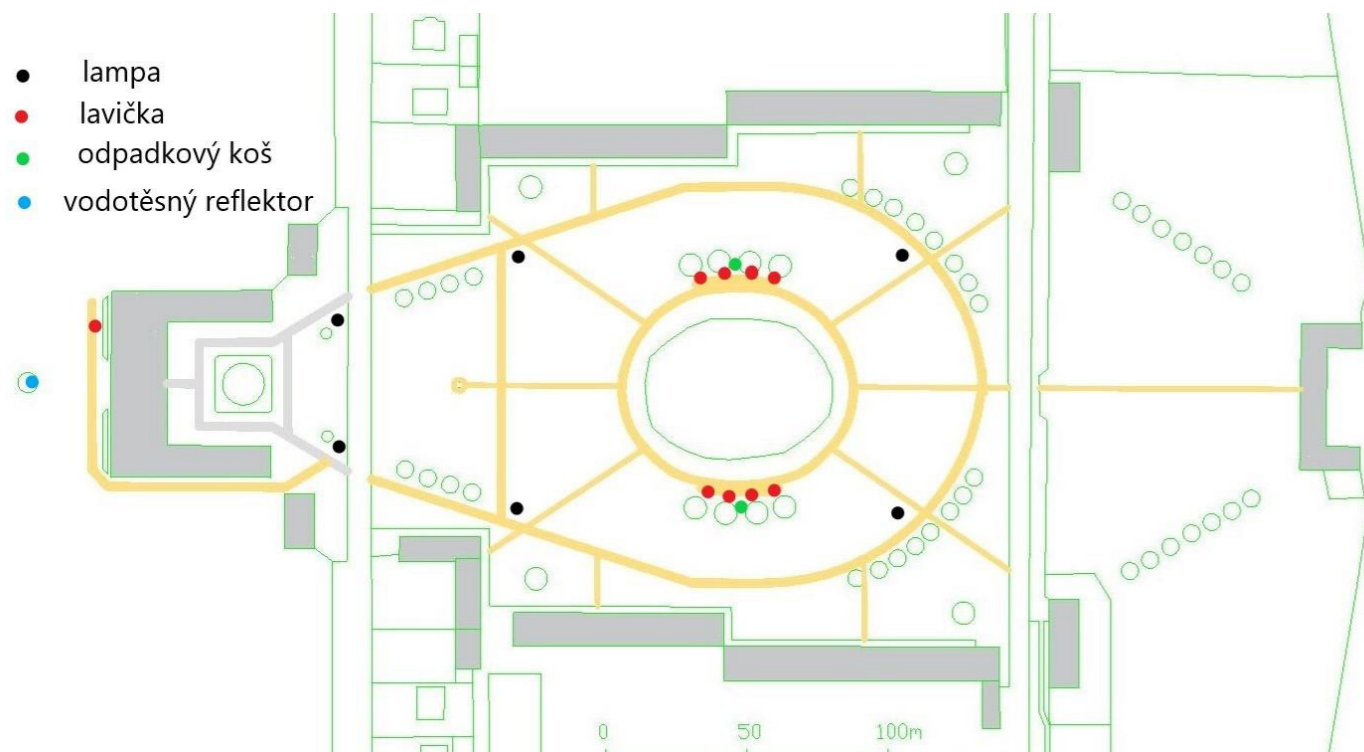
V samotném středu navrhujeme trs *Miscanthus sinensis* kultivaru 'Gracillimus', který dorůstá výšky kolem 160 cm. Ten bude obklopen prstencem travin téhož druhu, ovšem nižšího a jemnějšího kultivaru 'Mornig light', jež je spíše rozkladitého charakteru.

V hlavní ploše kruhu mezi obrubou a středem bude ze dvou druhů trvalek vytvořen jednoduchý ornament připomínající květ, ale též odkazující k 6 osám ve kterých je vystavěn měšický areál. Je tu i jistá analogie s ciferníkem hodin (jež jsou nad záhonem ve středním rizalitu zámecké fasády). Středem záhonu také prochází hlavní kompoziční osa (stejně tak, jako středem ciferníku hodin).

Kruh záhonu bude od okolního trávniku oddělen vyrytým žlábkem ve tvaru písmene V.

Před jižním, zahradním průčelím zámku jsme navrhli dva zrcadlově souměrné podélné trvalkové záhony podél fasády budovy. V travnatém parteru s dvěma rabaty budou rozvolněně vysazeny trvalky několika barev a různých velikostí. Vznikne tak jemně barevný pás těsně u zámecké budovy přerušeny uprostřed zahradním vchodem. Záhon bude vymezen ocelovou pásovinou. Po stranách vchodu jsme jako akcent umístili dvě agáve ve velkých květináčích. Mlatové prostranství pak již volně přechází v louku s kašnou a zámecký park.

5.6 Mobiliář

Obrázek 55: Rozmístění mobiliáře. Schéma: Jan Vachuda

Prvků mobiliáře, tedy laviček, odpadkových košů a lamp máme v návrhu poněkud poskrovnu. Snažili jsme se umísťovat je pouze tam, kde je to opravdu nutné a nezbytné. Kompozice měšického areálu, založená na osových průhledech a barokní dramatičnosti, si vyžaduje jistou stylovou čistotu a prvky mobiliáře ji vždy narušují. Nicméně z praktických důvodů se jim úplně nevyhneme.

Jak již bylo zmíněno výše, na odpočívadlech středního oválu okolo rybníka jsme umístili pod každým ze čtyř jírovců jednu lavičku. Dohromady jich tedy bude osm. Zde bylo nutné umístit i odpadkové koše, pro každou čtveřici laviček jeden. Aby nebyly příliš nápadné a nerušily kompozici, situovali jsme je uprostřed této čtveřice, ale trochu více vzadu. Budou tak působit zcela nenápadně, ale zároveň budou nablízku. Použijeme odpadkový koš Artur z černé litiny.

Další lavička pak bude nainstalována před jižním, zahradním průčelím zámku před jedním z květinových záhonů. Z té bude krásný výhled na kašnu a celý zámecký park.

Lavičky budou „klasické staré“ litinové, jaké se používají v historických částech měst, například v Praze. Vybrali jsme litinovou lavičku Schonbrunn v černé barvě.

Obrázek 56: Litinová lavička Schonbrunn. Foto: vyroba-advaz.cz

Lamp budeme instalovat pouze šest. Dvě na začátku čestného dvora, poblíž keřů zlatice prostřední. Čtyři lampy pak v rozích parku poblíž velkého okruhu. Ty by měly dávat dostatek světla a nijak nebudou narušovat kompozici.

Zvolili jsme opět „starý“ styl hodící se do barokního areálu. Jedná se o pouliční lampu Navedo.

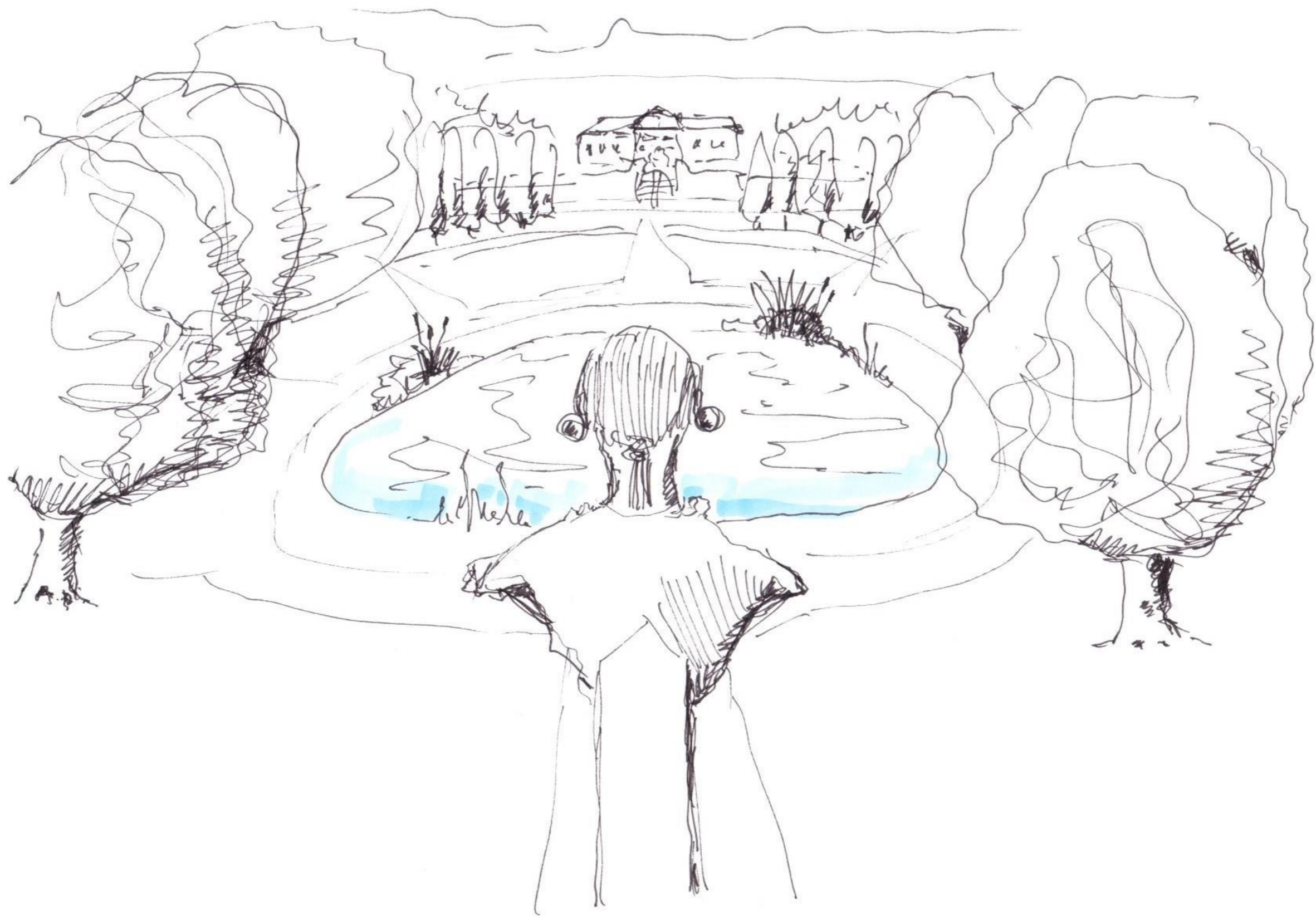
Posledním prvkem je vodotěsný reflektor. Ten bude zapuštěný do jednoho ze segmentů kašny pod vodní hladinou. Konkrétně v segmentu, který je nejbližší zámecké budově, aby z pohledu od zámku, nebo ze zámku neoslňoval. Takto bude kašna i s tryskající fontánou nasvícena tlumeným světlem a bude tak lehce osvětlovat centrální louku. Reflektor se bude zapínat dle potřeby a ročního období. Kašnu tak bude možno nasvítit a vytvořit snovou, magickou atmosféru.

Obrázek 57: Pohled na zámek přes park a vodní plochu. Kresba: Jan Vachuda

Obrázek 58: Pohled z lavičky na druhý břeh. Kresba: Jan Vachuda

Obrázek 59: Bronzový hrabě Nostic spokojeně shlíží na novou podobu měsického areálu. Kresba: Jan Vachuda

Obrázek 60: Je čas jít domů. Kresba: Jan Vachuda

5.7 Předběžný odhad nákladů

Kácení nevhodných dřevin s odstraněním pařezu 8 stromů velkých, průměr kmene do 60 cm 15 středních, průměr kmene do 40 cm 15 malých, průměr kmene do 30 cm	129 000	Založení trvalkových záhonů	70 000
Odbahnění rybníka	20 000	Rostlinný materiál trvalky	95 000
Odstranění nevhodných staveb	30 000	Přemístění sochy	20 000
Vytyčení	25 000	Kašna s fontánou	900 000
Terénní úpravy Výkopy pro mlatové cesty a chodníky 3760 m ²	3 975 000	Mobiliář	143 000
Mlatové cesty a plochy 3360 m ²	4 050 000	Instalace mobiliáře	85 000
Asfaltové chodníky 520 m ²	390 000	Přesun stavebních kapacit	80 000
Zasypání jam po kácení + zatravnění	25 000	CELKEM bez DPH	10 494 000 Kč
Výsadba dřevin + ukotvení kůly 8 velkých průměr kmene 50-60 cm 34 menších průměr kmene 30-35 cm + keře	132 000		
Rostlinný materiál dřeviny 8 velkých průměr kmene 50-60 cm 34 menších průměr kmene 30-35 cm + keře	395 000		
Doprava stromy	65 000		
Ošetření stromů řezem	55 000		

6 Diskuze

Otázek, které bylo nutné si položit a také zodpovědět, byla během práce na tomto projektu celá řada. Již na úplném začátku jsme byli postaveni před velké dilema, a to, jestli se vůbec pouštět do revitalizace měšického areálu a snažit se mu navrátit jeho jednotu a celistvost. Není vlastně současný stav, kdy zámek je sice vcelku opraven (aby v něm mohla fungovat nemocnice), ale ostatní části jsou jen tak „jakžtakž“ udržovány ve stavu poznamenaném dlouhodobou devastací a nedostatkem údržby, vlastně v pořádku?

Tak například zámecký park. Není vlastně lepší, že již není oním perfektně udržovaným arboretum a anglickým krajinářským parkem jakým byl v minulosti za správy rodu Nosticů? Už zde nejsou pečlivě udržované trávníky, jezírko je vyschlé, zeď pobořená a stromy porostlé břečťanem. Není to ale vlastně krásné a romantické, něco jako Trnkova stará opuštěná zahrada, kde žije jen mrzutý kocour? Není zdejší lehce pochmurná atmosféra sešlosti věkem přece jen zajímavější a autentičtější, než krásně zrenovované budovy s novou střechou a zářivou fasádou? Není hospodářský dvůr, z kterého už dávno zmizelo hospodářství a jež nyní slouží jako školka náletových dřevin lepší, než pečlivě udržované cestičky s pravidelně rozmístěnými odpadkovými koši a skupinkami turistů z Asie?

Ano, bylo dost těžké se nějak rozhodnout, ale rozhodnout jsme se museli.

Zámecký park je, podle našeho názoru, skutečně krásný a zajímavý i ve stavu, v jakém se nachází nyní. Určitě by bylo možné a vhodné jej místně a občasně zkulturnovat a věnovat mu nějakou péči. Ale divoký a přírodní charakter některých jeho částí je vlastně velice autentický, přirozený a také nezvyklý. Je to něco mezi parkem a lesem, ale hlavně, je to příroda. A lidé to vítají a chodí sem na procházky. Jsou tu stromy, tráva, chládek a klid.

My jsme se tedy rozhodli, že zde budou úpravy jen minimální. Přeci jen však k úpravám došlo. Před zámek na centrální louku jsme navrhli kamennou kašnu s fontánou. Je to vlastně prvek dosti zásadní a určitě ne marginální, ale věříme, že vodní prvek sem vnese další rozměr, který zde nyní chybí. Za Nosticů byl v parku rybníček, do kterého tekla potůček s kaskádami. Zvuk zurčící vody sem tedy jistě patří. Bohužel zdroj vody, tedy drenáže z okolních polí již dávno zanikl a zřejmě není reálný způsob, jak ho obnovit. Bude zde tedy vodní prvek nový a jsme přesvědčeni, že to ocení jak návštěvníci parku, tak pacienti a personál nemocnice (při pohledu z oken zámku bude tekoucí voda mít jistě příznivý terapeutický účinek), tak jeho zvířecí, především pak ptačí, obyvatelé (v kašně budou malá pítká). Tato kašna je vlastně posledním prvkem formální kompozice, již navrhujeme na druhé straně zámku. Kruh ležící na neviditelné hlavní ose, která jako páteř prochází zámek a celým areálem. Pak už jen louka, příroda a klid.

I když u zámku navrhujeme rabatový trvalkový záhon (aby tato jižní strana nebyla tak úplně odtržena od celkového osového uspořádání areálu), jsme tu již v zahradě. A zahrada nám plynně přechází v přírodně-krajinářský park.

Jak se ale postavit k případné revitalizaci hospodářského dvora? Návrat k původní funkci je nereálný. Co s tímto obrovským prostorem sevřeným dvěma křídly barokních hospodářských budov? Jakou podobu mu vtisknout? Nebo vše nechat být, vždyť i tak je to docela dobré. Místní si už na divočejší neuhlazený vzhled docela zvykli, chodí sem rybařit, nebo narazí sud a udělají táborák. Je to prostě volný prostor okolo malého rybníka, okolo jsou nějaké stodoly a někde v dále za stromy je prý zámek.

Jenže to nejvzácnější na zámeckém areálu v Měšicích by se tím ztratilo. Až by stodoly spadly, nikdo by si už nevzpoměl, že tohle je ten velkolepý urbanistický počín vrcholného baroka, jež dal základ pro vznik celé obce a vlastně i obcí okolních.

Hodnota není v jednotlivých budovách, nebo prvcích. Ta největší hodnota je právě v oné celistvosti a jednotě a čistotě uspořádání, čistotě tvůrčí myšlenky. Tato stránka se musí podpořit.

Po těchto úvahách bylo jasné, že opětovné propojení a sjednocení zámeckého areálu bude hlavní osou našeho projektu.

Rozhodli jsme se tedy z nevyužitého dvora vytvořit park, jež bude sloužit místním obyvatelům a potenciálním návštěvníkům Měšic. Zároveň respektujeme původní myšlenku stavitelů, kdy kompozice je založena na systému os a jejich průhledů. Dá se tedy říci, že sice jsme nuceni některé stromy vykácet, ale namísto nich zasadíme nové, na vhodnějších místech a s lepším uspořádáním. Tím se otevrou již dávno ztracené průhledy a celý komplex se znovu propojí, sjednotí a oživí.

Jak ale vše skloubit dohromady?

Inspirací nám byla tréninková dráha pro koně z posledního nostického období. Velký parkový okruh je vlastně její reminiscencí. Dále jsme chtěli obnažit kompoziční osy. Tak vznikl základní obrazec cestní sítě parku, jež připomíná koňskou podkovu. Dovnitř jsme pak vložili ještě jeden malý okruh přímo okolo rybníka. Zde je jakési centrum parku a hlavní cíl. Zde se dá v klidu posedět na lavičce ve stínu kaštanů a kochat se pohledem na vodní hladinu, život kolem ní, odrazy v ní. Ale také z pohledů na všechny strany, na zámek, na jízďárnu, na barokní křídla dvora.

Opravdu cenné stromy jsme zachovali a včlenili je do kompozice. Některé jsme dokonce ponechali, i když kompozičně nevyhovují, jen jsme je nějakým způsobem upravili. Cílem bylo, aby celek byl jednotný.

Prostor před zámekem byl vyčištěn a otevřen. A náhle se nám rozevřely původní pohledy a celý prostor zase začal dávat smysl.

Pak už zbývalo jen vzdát poctu stavitelům a přesunout bustu hraběte Nostice na důstojnější místo. Na kruhovém odpočívadle mezi rozevřenou alejí lip, napůl cesty mezi rybníčkem a zámekem, bude mít dokonalý přehled o situaci. Podle toho, jak se tváří to vypadá, že je spokojen.

Spokojeni by však mohli být i ostatní, alespoň podle našeho názoru. Velká travnatá plocha okolo rybníka, skupinky vzrostlých stromů, zpěv ptáků a klid. K tomu úžasné pohledy na barokní architekturu, průhledy do krajiny, možnost klidné a dlouhé procházky po přírodním povrchu velkého okruhu, nebo posezení na lavičce u vody ve stínu kaštanů.

I návštěvníci krajinářského parku za zámekem by mohli být spokojeni. V parku je příjemný chládek a na louce kašna s fontánou, na které je možné posedět a zrelaxovat.

A co teprve pacienti a personál nemocnice. Teď si budou moci vybrat kam jít na procházku, jestli k rybníku na lavičku, nebo do zahrady sednout si na kašnu a pozorovat ptáky co se přiletěli napít.

Věříme, že náš projekt revitalizace vrátí měšickému areálu celistvost, jednotu a harmonii. Měšice by se pak mohly stát uznávanou a vyhledávanou historickou lokalitou, a to za finanční náklady, které nejsou přemrštěné.

Měšický zámek a jeho okolí by si to bezesporu zasloužily.

7 Závěr

Při práci na našem projektu jsme si naplno uvědomili, jak složitá a obtížná tato činnost je, pokud ji chceme dělat zodpovědně a profesionálně. I když hlavním těžištěm je vždy samotný návrh, tedy nějaká idea, je třeba se prokést stovkami různých problémů a detailů, jež nejsou na první pohled vidět, ale které se zkrátka nedají obejít.

Díky tomu jsme se však o daném objektu, tedy měšickém pozdně-barokním areálu, dozvěděli takové množství informací, že bychom snad o tom mohli napsat knihu. Když se člověk začne nějakému tématu věnovat hlouběji, rozprostře se po nějaké době před ním velkolepý, složitý, ale i nesmírně zajímavý svět. Historie a vývoj měšického areálu je toho zářným příkladem.

Museli jsme se tedy prokousat touto historií a snažit se pochopit principy, na kterých toto dílo vznikalo a dále se vyvíjelo. Od původní vize Františka Antonína Nostice, přes pojetí jeho potomků, přes dobu okupace a socialismu, až do doby dnešní.

Měšice měly trochu smůlu. Stavěly se vlastně podle plánů ještě barokních, ale dokončovaly již za klasicismu, kdy baroko vycházelo z módy. Bouřlivý vývoj v 19. století způsobil, že původní idea, tedy centrálního statku obklopeného poddanskou vesnicí, již nebyla udržitelná. Františkovi potomci se situaci snažili vyřešit chovem závodních koní, jenže přišla 2. světová válka. Po válce vše dokonal socialismus a zestátnění.

My jsme si však Měšice vybrali právě z těchto důvodů.

Místo má velký potenciál. Přírodní, historický, architektonický. Jen dlouhodobá degradace a nezáměr ho poznamenaly. Kdesi pod povrchem však onen zlatý skelet stále je, alespoň podle našeho přesvědčení. Ale jako Ambrozzioho freska Návrat ztraceného syna v kapli zámku. Neraduje se Pán z nalezení jedné zbloudilé ovce více, než ze sta doma ustájených? Jak se dnes s oblibou říká, Měšice byly velká výzva.

Dali jsme si tedy za cíl navrátit měšickému zámeckému komplexu ztracený „lesk a slávu“. Přitom ale bylo nutné ctít určité principy, na kterých vznikl, a také nevymýšlet nějaké přehnaně nerealizovatelné extravagance. Chtěli jsme postupovat tak, aby náš projekt **byl** realizovatelný.

Jak již bylo řečeno, klíčový je vždy nápad, idea.

Po mnoha variantách a pokusech se nám podařilo „vymyslet“ základní koncept, s kterým jsme byli, podle našeho nejhlubšího přesvědčení, spokojeni. Pak jsme jej vyladřovali a zpřesňovali a snažili se ho uvést v život.

Samozřejmě přes mnohá úskalí, většinou technického rázu. Avšak víra v tento základní koncept nám pomohla úskalí překonat a projekt dotáhnout do konce.

Co tedy říci závěrem?

Po dobu, kdy jsme na projektu pracovali a snažili se dělat to co nejlépe, jsme se mnohému naučili. Jak získávat informace, jak je použít, jak neztratit cit pod záplavou problémů a hlavně, jak vytrvat a dovést práci do zdárného konce. A to tak, abychom byli s výsledkem spokojeni. A to se nám, myslím, podařilo.

Jsme přesvědčeni, že náš projekt, kdyby se realizoval, by měšický zámecký areál propojil, sjednotil a zharmonizoval. A posunul toto místo na vyšší úroveň.

Věříme, že se nám podařilo vyzdvihnout potenciál, který zde dřímá a obohatit ho o nové prvky a roviny pohledu. Místo, které je již zajímavé, by se stalo ještě zajímavějším. Ale hlavně, místo, které by sloužilo lidem a přispělo k tomu, aby život těchto lidí byl bohatší, zajímavější a šťastnější.

Pokud by se nám toto podařilo, byli bychom šťastnější i my.

Věříme, že tomu tak je.

8 Literatura

- Bejlek, J. 2018. Archiv OÚ Měšice.
- Bejlek, J. Únor 2018. Osobní sdělení.
- Biegel, R. 2013. Mezi barokem a klasicismem. Proměny architektury v Čechách a Evropě druhé poloviny 18. století. Karolinum. Praha.
- Biegel, R. Macek, P. Bachtík, J. 2015. Barokní architektura v Čechách. Karolinum. Praha.
- Brabenec, V. 1976. Zámecký park Měšice – druhá etapa restituce – průvodní zpráva. Nepublikováno.
- Fekete, A and Kollányi, L. 2019. Research-Based Design Approaches in Historic Garden Renovation. Faculty of Architecture and Urbanism, Szent Istvan University. Budapest.
- Girsa, V. Macek, P. Dostál, P. Malý, I. Hanzl, M. Zahradník, P. 1991. Regenerace areálu zámku v Měšicích. Ověřovací studie. Atelier pro rekonstrukce historických staveb. Praha. Nepublikováno.
- Hendrych, J. Kupka, J. Vorel, I. Líčeníková, M. 2011. Slavné zahrady a parky Středočeského kraje. Foibos Books s.r.o. Praha.
- Hendrych, J. Kupka, J. Stojan, D. Klingorová, I. Kubátová, Š. Altukhova, A. 2018. Struktury urbanizované zeleně. České vysoké učení technické v Praze. Praha.
- Lacey, S. 2016. Gardens of the Nacional Trust. National Trust Books. London.
- Mareček, J. 2005. Krajinářská architektura venkovských sídel. ČZU v Praze. Praha.
- Meyer, F. S. und Ries, F. 1932. Gartentechnik und gartenkunst. Harry Maasz. Lübeck.
- Málek, Z. Horáček, P. Kiesenbauer, Z. 2012. Stromy pro sídla a krajinu. Vydavatelství Baštan. Olomouc.
- Neumann, J. 1974. Český barok. Odeon. Praha.
- Otruba, I. 2003. Krásy italských zahrad. ERA. Brno.
- Otruba, I. 2005. Krásy anglických zahrad. ERA. Brno.
- Otruba, I. 2013. Úprava okolí zámku v Mikulově. Renesanční zahrada. Baroková zahrada a oranžerie. Západní terasy. Čestný dvůr. Oslí dvůr. Mikulov 2000-2013 (projektová dokumentace).
- Otruba, I. a Popelínský, T. 2016. Hledání rajských zahrad. Od Elbrusu po Sloupy Heráklovy. Masarykova univerzita. Brno.
- Pijon, J. 1985. Dějiny umění / 8. Odeon. Praha.
- Rigasová, M. 2013. Obnova zahradních teras barokní zahrady u zámku v Mikulově (odborný článek). www.rmm.cz
- Sádlo, J. Pokorný, P. Hájek, P. Dreslerová, D. Cílek, V. 2005. Krajina a revoluce. Malá Skála. Praha.
- Šćitaroci, M. Šćitaroci, B. Radić, K. 2014. Spa Garden in Daruvar-Methods of Renewal and Reconstruction. University of Zagreb. Zagreb.
- Taylor, P. 2003. The Gardens of Britain and Ireland. Dorling Kindersley Limited. London.

Turek, O. Únor 2018. Osobní sdělení.

Turner, T. 2013. British Gardens. History, Philosophy and Design. Routledge. Oxon.

Vachuda, J. 2018. Zámek Měšice u Prahy a přílehlý zámecký park. Vývoj a současný stav, podklady pro zadání revitalizace (bakalářská práce). Česká zemědělská univerzita v Praze. Praha.

Žerebáková, P. 2001. Regenerace zámeckého parku v Měšicích u Prahy – 1. etapa. Nepublikováno.

Internetové zdroje

<https://www.krasnecesko.cz/>

<http://www.mesice.org/>

<http://www.nemocnicemesice.cz/>

<https://www.uzasnamorava.cz/>

<https://www.google.cz/maps/@50.1977422,14.5222907,693a,35y,278.57h/data=!3m1!1e3?hl=cs>

<https://www.vyroba-advas.cz/litinova-lavicka-schonbrunn>

<https://cz.pinterest.com/pin/440015826074432101/>

